

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

ERJA KOIVISTO

Asiakaslähtöinen tietosuojaseloste henkilötietojen käsittelystä

LIIKETALouden KOULUTUSOHJELMA

2020

Tekijä Koivisto, Erja	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Marraskuu 2020
	Sivumäärä 59	Julkaisun kieli Suomi
Julkaisun nimi Asiakaslähtöinen tietosuojaseloste henkilötietojen käsittelystä		
Tutkinto-ohjelma Liiketalous		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen edellyttämiä vaatimuksia informoida asiakkaita henkilötietojen käsittelystä. Rekisterinpitäjälle on asetettu uutena tietosuojaperiaatteena osoitusvelvollisuus, joka edellyttää henkilötietojen suojaan kohdistuvien toimenpiteiden dokumentointia. Tavoitteena oli kehittää kohdeorganisaatiolle uusi asiakaslähtöinen ja lain vaatimukset täyttävä tietosuojaseloste henkilötietojen käsittelystä, joka korvaa aiemman henkilötietolakiin perustuvan rekisteriselosteen. Informoinnin tarkoituksena on, että asiakas saisi selkeän ja ymmärrettävän kuvan siitä, miten ja mihin tarkoituksiin hänen henkilötietojensa käytetään ja mitkä ovat hänen oikeutensa.</p> <p>Opinnäytetyö alkoi kehittämiskohteen kartoituksella ja ymmärtämisellä. Tähän sisältyi aloituskeskustelu toimeksiantajan edustajan kanssa sekä perehtyminen aiempiin rekisteriselosteisiin ja muihin dokumentteihin. Asiakkaiden informointi henkilötietojen käsittelystä tulee toteutua EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisesti, joten keskeinen lähteaineisto koostui tietosuoja-asetuksesta ja sitä selventävästä oikeuskirjallisuudesta. Kehittämistehtävä toteutettiin laadullisella lähestymistavalla, joka sisälsi sekä tutkimuksellisia että toiminnallisia piirteitä. Tutkimuksessa vertailtiin benchmarking-menetelmän avulla muiden organisaatioiden informointia käytännössä. Aineistoja tutkittiin sisällön analyysin avulla. Lopuksi pyydettiin myös asiakkaiden arvioita tuotetusta dokumentista.</p> <p>Tuloksena saatiin tietosuoja-asetuksen vaatimukset täyttävä asiakaslähtöinen tietosuojaseloste, joka soveltuu sekä asiakkaiden informointiin että organisaation omaan käyttöön. Dokumentti julkaistaan sähköisesti organisaation internet-sivuilla, josta se on asiakkaiden, yhteistyötahojen ja tarvittaessa valvontaviranomaisten käytettävissä.</p>		
Asiasanat EU:n yleinen tietosuoja-asetus, henkilötietojen käsittely, tietosuojaperiaatteet, rekisteröidyn oikeudet, henkilötieto, tietosuojaseloste		

Author Koivisto, Erja	Type of Publication Bachelor's thesis	Date November 2020
	Number of pages 59	Language of publication: Finnish
Title of publication Customer-oriented privacy statement on processing personal data		
Degree programme Business Administration		
<p data-bbox="312 696 424 723">Abstract</p> <p data-bbox="312 768 1449 1093">The purpose of the thesis was to examine the demands of the EU's General Data Protection Regulation to inform customers of the processing of personal data. The obligation to demonstrate, which requires the documentation of the measures concerning the protection of personal data, has been imposed on the registrar as a new data protection principle. The objective of the thesis was to develop for the target organization a new customer-oriented and legally compliant privacy statement on the processing of personal data, which replaces the earlier file description based on the Personal Data Act. The purpose of the information is to give the customer a clear and understandable picture of how and for what purpose his/her personal data is used and what his/her rights include.</p> <p data-bbox="312 1137 1449 1496">The thesis began with monitoring and understanding the subject of development. This included an orientation interview with the client's representative and studying the earlier file descriptions and other documents. Informing customers about the processing of personal data must be carried out in accordance with the EU's General Data Protection Regulation, so the key source material consisted of the Data Protection Regulation and the legal literature clarifying it. The development task was carried out with a qualitative approach, which included both research and operational features. The study used a benchmarking method to compare in practice the given information in other organizations. The materials were studied with the help of the content analysis. Finally, the customers' estimates of the produced document were also requested.</p> <p data-bbox="312 1541 1449 1720">The result was a customer-oriented document on privacy statement meeting the requirements of the Data Protection Regulation, and which is suitable both for informing the customers and for the organization's own use. The document will be published electronically on the organization's website, where it is available to customers, partners and, if necessary, supervisory authorities.</p>		
Key words EU's General Data Protection Regulation, processing of personal data, data protection principles, rights of the data subject, personal data, privacy statement		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	3
2	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	6
2.1	Työn tausta, tavoite ja tutkimusongelma	6
2.2	Teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet	8
2.3	Tutkimusote ja -menetelmät	12
2.4	Tiedonhankintamenetelmät.....	14
2.5	Aineiston analysointi	16
3	HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYÄ OHJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ	16
3.1	EU:n yleinen tietosuojasetus.....	17
3.2	Tietosuojaperiaatteet	18
3.3	Tietosuojalaki.....	23
3.4	Muuta keskeistä lainsäädäntöä.....	24
4	TIETOSUOJASELOSTE INFORMOINNIN VÄLINEENÄ	25
4.1	Seloste käsittelytoimista.....	26
4.2	Informointia koskevat tiedot	28
5	REKISTERÖIDYN ASIAKKAAN OIKEUDET	32
5.1	Oikeus tulla informoiduksi	32
5.2	Oikeus tutustua omiin tietoihin ja tarkastaa tiedot.....	33
5.3	Oikeus tietojen oikaisemiseen, poistamiseen ja käsittelyn rajoittamiseen... 36	
5.4	Oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen	41
5.5	Oikeus vastustaa käsittelyä	42
6	TIETOSUOJASELOSTEEN KEHITTÄMINEN	43
6.1	Suunnitteluvaihe ja tietoperustan hankinta	45
6.2	Vertailukohteiden valinta ja taustatiedot	46
6.3	Vertailun tulokset.....	49
6.4	Tietosuojaselosteen toteutus	51
6.5	Tulosten luotettavuus	53
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	53
	LÄHTEET.....	58
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Henkilötietojen käsittelyä ohjaava lainsäädäntö perustuu nykyisellään Euroopan Unionin yleiseen tietosuoja-asetukseen, jota kahden vuoden siirtymäajan jälkeen alettiin kansallisesti soveltaa 25.5.2018. Tavoitteiksi on asetettu jäsenvaltioiden tietosuoja-käytänteiden yhtenäistäminen ja yhdenmukaistaminen, tietosuojan valvonnan tehostaminen ja rekisteröidyn itsemääräämisoikeuden vahvistaminen. Suomessa tietosuoja-asetusta täsmentämään ja täydentämään on säädetty tietosuojalaki (1050/2018), jota sovelletaan rinnakkain tietosuoja-asetuksen kanssa. Näiden lisäksi henkilötietojen suoja koskevaa lainsäädäntöä löytyy runsaasti eri toimialoilta, kuten esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon alalla. Tietosuojalainsäädännön tarkoitus ei ole ainoastaan turvata tiedollista yksityisyyttä, vaan tarkoituksena on turvata rekisteröidyn oikeuksia henkilötietojen käsittelyssä (Yleinen tietosuoja-asetus 679/2016, johdanto 4.).

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia ja kehittää sosiaali- ja terveydenhuollon alalla toimivan organisaation informointiin liittyvää käytäntöä henkilötietojen käsittelystä. Tietosuoja-asetus toi rekisterinpitäjänä toimivalle organisaatiolle uusia velvollisuuksia toteuttaa muun muassa asiakkaiden eli rekisteröityjen informointia asiakaslähtöisemmällä tavalla. Uutena säännöksenä on asetettu muun muassa osoitusvelvollisuus, jonka vuoksi rekisterinpitäjän tulee osoittaa noudattavansa tietosuojalainsäädäntöä henkilötietoja käsitellessään. Osoitusvelvollisuuden tarkoituksena ei ole pelkästään tietosuojaan liittyvien riskien tunnistaminen ja henkilötietojen suojaaminen, vaan sen tarkoituksena on osoittaa asiakkaiden henkilötietojen suojan kunnioittaminen. Osoitusvelvollisuus edellyttää toimenpiteiden dokumentointia, joista yhtenä osoituksena on asiakkaille kohdistettu informointi henkilötietojen käsittelystä asianmukaisella lain vaatimukset huomioon ottavalla tavalla. Tarkoituksena on kehittää organisaation rekisteriselosteita uusiksi tietosuojaselosteiksi vastaamaan sisällöltään uusia vaatimuksia, jolloin myös asiakaslähtöisyys tulisi paremmin huomioiduksi.

Toimeksiantaja on Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä, joka voi hyödyntää opinnäytetyötä noudattaessaan rekisterinpitäjään kohdistuvaa velvoitetta informoida

asiakkaita henkilötietojen asianmukaisesta käsittelystä. Rekisteriselosteiden kehittäminen vastaamaan nykyistä lainsäädäntöä ja asiakkaiden tarpeita hyödyntää paitsi asiakkaita, myös organisaatiossa toimivia henkilöitä sekä muita yhteistyötahoja. Asianmukainen informointi helpottaa myös valvontaviranomaista arvioimaan organisaatiossa toteutuvaa henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuutta. Työn ensisijaisena tarkoituksena on helpottaa asiakkaiden ymmärrystä henkilötietojensa käsittelystä, kun tiedot esitetään tietosuojasetusta noudattaen tiiviisti, läpinäkyvästi sekä helposti ymmärrettävällä ja saatavissa olevalla tavalla.

Opinnäytetyö painottuu informointikäytäntöjen uusiin velvoitteisiin, jotka muuttuivat EU:n yleisen tietosuojasetuksen soveltamisen myötä. Informointivelvollisuutta tarkastellaan rekisteröidyn asiakkaan näkökulmasta, jolloin rekisteröidyn oikeudet tulevat tarkemman selvittämisen kohteeksi. Henkilötietojen käsittelyä ohjaavat tietosuojaperiaatteet tulevat myös keskeisesti opinnäytetyössä esille, koska niitä tulee noudattaa kaikissa henkilötietojen käsittelyyn liittyvissä vaiheissa. Koska kohdeorganisaatio toimii sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla, käsittelen tehtävässä jonkin verran myös näihin liittyvää lainsäädäntöä asiakkaan ja potilaan tiedonsaantioikeuksien näkökulmasta.

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

2.1 Työn tausta, tavoite ja tutkimusongelma

EU:n yleinen tietosuojasetus aiheutti rekisterinpitäjälle uusia velvoitteita koskien muun muassa informointikäytänteitä henkilötietojen käsittelystä. Tietosuojasetus poikkeaa henkilötietolaissa (523/1999) säädetystä informointivelvoitteesta laatia rekisteriseloste tai tietosuojaseloste silloisen lainsäädännön edellyttämien vaatimusten mukaan. Myös nykyiseen lainsäädäntöön perustuen rekisterinpitäjän on mahdollista käyttää rekisteröityjen informointiin selosteita, jotka on ryhmitelty käyttötarkoituksen mukaan. Tietosuojasetuksessa on kuitenkin säädetty uusia vaatimuksia informoinnin sisällön suhteen, jotka tulee ottaa huomioon. Henkilötietojen käsittelystä kertova tieto

on esitettävä rekisteröidylle helposti ymmärrettävässä, tiiviissä ja selkeässä muodossa. Lisäksi tiedot tulee olla helposti saatavilla ja niistä tulee ilmetä yksiselitteinen kuva henkilötietojen käsittelystä.

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä, joka järjestää viiden jäsenkuntansa kansanterveystyön, ympäristöterveydenhuollon, eläinlääkintähuollon, sosiaalihuollon ja päihdeongelmaisten hoidon sekä Forssan sairaalan tuottamat erikoissairaanhoidon palvelut. Lisäksi organisaatio hankkii muut tarvittavat erikoissairaanhoidon palvelut jäsenkuntiensa asiakkaille. Kuntayhtymä on toiminut nykyisellä nimellään vuoden 2014 alusta, jolloin sosiaalitoimen palvelut yhdistettiin päivähoitoa lukuun ottamatta kyseisen organisaation hoidettavaksi. Yhteistyötä seutukunnalla on toteutettu jo pitkään, sillä vuodesta 2001 alkaen terveystyöpalvelut järjesti Forssan seudun terveydenhuollon kuntayhtymä, joka sai alkunsa erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon yhdistäessä toimintansa. Nykyisellään hyvinvointikuntayhtymä työllistää noin 1200 henkilöä. (Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymän www-sivut 2020.)

Toimeksiantajalla on ilmennyt tarve kehittää ja korvata vanhat rekisteriselosteet uusilla sisältövaatimukset täyttävillä tietosuojaselosteilla, jotka vastaavat paremmin nykyisen lainsäädännön informointivelvoitetta. Sain tehtävästä itselleni kiinnostavan toimeksiannon kuntayhtymän tietosuojavastaavalta. Tehtävä soveltuu hyvin opinnäytetyöksi, koska kehittämistyönä se perustuu työelämän todelliseen tarpeeseen ja kytkeytyy valitsemiini ammattiopintoihin liiketalouden ja julkishallinnon kehittämisen alalta. Aihe on kiinnostava ja sopivasti rajattavissa helpottaen ongelman ratkaisua ja soveltamista käytännössä. Opinnäytetyössä voidaan hyvin yhdistää teoria ja käytäntö eli empiria, joiden pohjalta on mahdollista saada syvälinen ymmärrys ilmiöstä. (Kananen 2012, 12–14.)

Opinnäytetyön onnistuminen edellyttää tutkimusongelman tarkkaa määrittämistä ja rajaamista. Ongelman fokusointi ja siitä johdetut tutkimuskysymykset ohjaavat tutkimusprosessia ja käytettävien menetelmien valintaa. Niillä voidaan varmistaa myös riittävä tiedonsaanti ja ilmiön hallittavuus. Laadullisessa tutkimuksessa kyse on ilmiön ymmärtämisestä ja siihen vaikuttavien tekijöiden tunnistamisesta. (Kananen 2015, 41–46.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää ja uudistaa toimeksiantajan käyttämät nykyiset rekisteriselosteet vastaamaan nykyistä lainsäädännön vaatimusta, jolloin asiakaslähtöisyys tulee myös paremmin huomioiduksi. Informointiin tulee nykyisin soveltaa EU:n yleistä tietosuoja-asetusta, joka poikkeaa kumotun henkilötietolain mukaisista säädöksistä. Keskeisenä periaatteena rekisterinpitäjälle on asetettu osoitusvelvollisuus, jonka perusteella rekisterinpitäjän tulee osoittaa noudattavansa henkilötietojen käsittelyssä tietosuojaan liittyvää lainsäädäntöä. (Andreasson, Riikonen & Ylipartanen 2019, 42–44.). Toimeksiantajan tarkoituksena on käyttää asiakkaiden informoinnissa tietosuojaselosteita, joiden sisältö vastaa tietosuoja-asetuksen mukaisia vaatimuksia huomioiden erityisesti asiakaslähtöisyyden toteutuminen.

Opinnäytetyöongelma: Miten rekisteriselosteita pitäisi kehittää, jotta ne vastaavat nykyistä lainsäädäntöä ja asiakkaiden tarpeita?

Pyrin työssäni saamaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

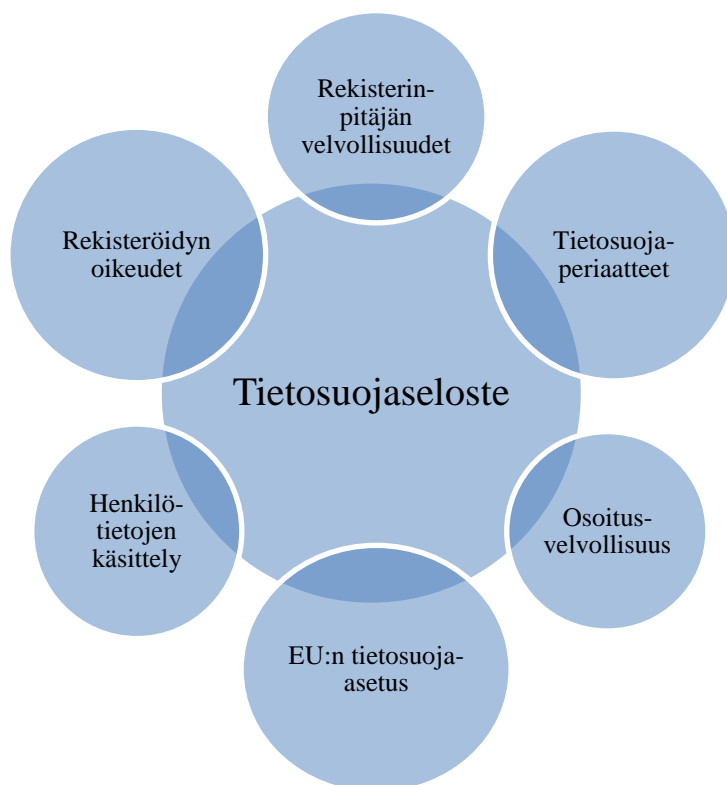
1. Mitä velvoitteita EU:n yleinen tietosuoja-asetus asettaa organisaatioille asiakkaiden informoimiseksi?
2. Mitkä ovat asiakkaan oikeudet henkilötietojen käsittelyyn liittyen?
3. Miten asiakaslähtöisyyttä voidaan huomioida selosteita kehitettäessä?
4. Miten muut organisaatiot ovat noudattaneet informointivelvoitetta:
 - a) Vastaavatko selosteet sisällöltään uusia lain vaatimuksia?
 - b) Jos vastaavat, mitä samanlaisia piirteitä niissä ilmenee?

2.2 Teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet

Opinnäytetyön teoriaosassa selvitetään henkilötietojen käsittelyn lainsäädännöllisiä vaatimuksia asiakkaan eli rekisteröidyn oikeuksien näkökulmasta. Kohdeorganisaation eli rekisterinpitäjän velvollisuudet tulevat tarkasteluun lähinnä asiakkaan oikeuksien välityksellä. Opinnäytetyön teoriaosassa selvitetään EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen vaikutusta rekisteröidyn informointikäytänteisiin ja miten rekisterinpitäjän

velvollisuus informoida henkilötietojen käsittelystä on muuttunut asetuksen käyttöön-
oton myötä. Tarkoitus on selvittää lähinnä lainsäädäntöön, oikeuskirjallisuuteen ja
muihin oikeuslähteisiin perustuen nykyisiä vaatimuksia, joiden perusteella myös asi-
akkaiden tarpeet tulevat paremmin huomioiduksi. Teoriaosuudessa on tarkoitus käsi-
tellä jonkin verran myös sosiaali- ja terveydenhuollon alalla vaikuttavaa muuta lain-
säädäntöä asiakkaan ja potilaan näkökulmasta tarkasteltuna.

Tutkimuksellisessa kehittämistyössä on tärkeää määritellä aihepiiriin kuuluva keskei-
nen käsitteistö, joka perustuu olemassa olevaan teoriaan ja jäsentää kohteena olevaa
ilmiötä. Kyseinen teoriatausta eli tietoperusta kokoa kehittämiseen liittyvät käsitteet
ja määrittelee niiden välisiä suhteita. Käsittekartan laatiminen on hyödyllinen tapa poh-
tia ilmiöön liittyviä asiasisältöjä, vaikka ongelmaksi voikin muodostua erilaisten nä-
kökulmien yhtensovittaminen. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 34–35.) Kuvi-
ossa 1 esitän teoreettisen viitekehksen eli keskeisen tietoperustan, johon työn teoret-
tinen toteutus pohjautuu.

Kuvio 1. Teoreettinen viitekehys

Kuvio 1 Teoreettinen viitekehys havainnollistaa opinnäytetyöhön perustuvan keskeisen käsitteistön. Asiakkaan informoinnissa käytettävän tietosuojaselosteen sisältövaatimukset perustuvat EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisiin säädöksiin. Aihetta käsitellään lähinnä rekisteröidyn eli asiakkaan oikeuksien näkökulmasta. Asiakkaalla on oikeus saada tietoa siitä, miten hänen henkilötietojaan käsitellään, säilytetään ja luovutetaan organisaatiossa. Tietosuojaperiaatteet ohjaavat ja velvoittavat rekisterinpitäjän toimintaa kaikissa henkilötietojen käsittelyyn liittyvissä tehtävissä ja muodostavat tietosuoja-asetuksen perustan. Tämän vuoksi tietosuoja koskevat periaatteet otetaan teoriassa tarkempaan tarkasteluun. Rekisterinpitäjän tulee myös osoittaa noudattavansa henkilötietojen käsittelyssä tietosuojaan liittyvää lainsäädäntöä ja tietosuoja-periaatteita. Asianmukainen tietosuojaseloste toimii yhtenä osana osoitusvelvollisuuden toteuttamisessa.

Käsitteet auttavat ymmärtämään erilaisia ilmiöitä ja toimivat alalla tapahtuvassa kommunikoinnissa tärkeinä työvälineinä. Täsmällisten ja yksiselitteisten ilmaisujen avulla on helpompi hahmottaa alalla ilmeneviä rakenteita sekä tunnistaa ja ratkaista erilaisia ongelmia. Oleellista on määritellä tutkimusongelmaan liittyvät ilmiöt ja tutkimuksen aihe. Käsitteitä määritettäessä alan kirjallisuus toimii hyvänä lähteenä erityisesti teorialähtöisessä tutkimuksessa. Jokainen ala sisältää omat käsitteensä, joilla ilmiöstä kirjoitetaan ja kommunikoidaan. Käsitteistö voi koostua myös pää- ja alakäsitteistä. (Kananen 2012, 58–59.).

Koska opinnäytetyöni teoriaosuus pohjautuu keskeisesti EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisiin säädöksiin ja periaatteisiin, käytän asetuksessa määriteltyjä käsitteitä työssäni. Tietosuoja-asetuksen 4 artiklassa on mainittu keskeiset käsitteet, joista ei ole mahdollisuutta säätää kansallisella lainsäädännöllä toisella tavalla (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 35/2017, 49). Keskeisimmät 4 artiklaan perustuvat käsitteet opinnäytetyössäni ovat seuraavat:

Henkilötieto

- Henkilötiedolla tarkoitetaan kaikkia tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön, jäljempänä "rekisteröityyn" liittyviä tietoja. Henkilö voidaan tunnistaa suoraan tai epäsuorasti tunnistetietojen, kuten nimen,

henkilötunnuksen, sijaintitiedon tai verkkotunnisteen avulla tai jonkin fyysisen, fysiologisen, geneettisen, psyykkisen, taloudellisen, kulttuurillisen tai sosiaalisen tekijän perusteella. Tietosuojatyöryhmä mainitsee esimerkin henkilötietojen käsitteestä. Tieteellisessä lehdessä oli julkaistu röntgenkuva ja samassa yhteydessä henkilön erittäin harvinainen etunimi. Henkilö saattoi olla tunnistettavissa, koska sukulaiset tiesivät hänen sairaudestaan. Röntgenkuvaa oli tämän tunnistetiedon perusteella pidettävä henkilötietona, vaikka tunnistavien joukko saattoi ollakin hyvin pieni. (Tietosuojatyöryhmän lausunto WP136, 15.)

Rekisteröity

- Rekisteröity on aina luonnollinen henkilö, eli ihminen, jonka henkilötietoja käsitellään. Tietosuoja-asetuksen perusteella tähän ei lasketa yrityksiä tai organisaatioita, mutta niiden yhteyshenkilöt voivat silti kuulua rekisteröityihin, joiden henkilötietoja käsitellään. Tässä opinnäytetyössä rekisteröidyllä tarkoitetaan lähinnä sosiaali- ja terveydenhuollossa asioivaa asiakasta ja potilasta.

Henkilötietojen käsittely

- Henkilötietojen käsittely tarkoittaa henkilötietoihin tai niitä sisältäviin tietojoukkoihin kohdistuvaa toimintoa. Käsittely voi olla automaattista tai manuaalista tietojenkäsittelyä. Kyse voi olla esimerkiksi tietojen keräämisestä, tallentamisesta, säilyttämisestä, luovuttamisesta, yhdistämisestä, muokkaamisesta tai poistamisesta. Käytännössä kaikki henkilötietoihin kohdistuvat toimenpiteet niiden keräämisestä tuhoamiseen voidaan lukea käsittelyksi.

Rekisterinpitäjä

- Rekisterinpitäjä voi olla luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, viranomainen tai virasto, käytännössä usein yritys tai organisaatio, joka määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Käytännössä rekisterinpitäjä määrittelee, mitä tietoja kerätään ja mihin käyttötarkoitukseen niitä käytetään.

Henkilötietojen käsittelijä

- Henkilötietojen käsittelijä voi olla luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, viranomainen, virasto tai muu elin, joka käsittelee henkilötietoja rekisterinpitäjän lukuun tämän antamien ohjeiden mukaisesti. Tähän ei lasketa mukaan työntekijöitä, jotka toimivat rekisterinpitäjän alaisuudessa käsitellen henkilötietoja työtehtävissään (Tietosuojavaalututun [www-sivut](http://www.sivut) 2020).

Rekisterinpitäjän edustaja

- Euroopan unioniin sijoittautunut luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, jonka rekisterinpitäjä tai henkilötietojen käsittelijä on nimennyt edustamaan itseään, kun kyse on tietosuojasetukseen perustuvista velvollisuuksista.

Rekisteri

- Tietosuojasetuksen mukaan kyse on lähinnä tietojen käyttötarkoituksesta. Rekisterillä tarkoitetaan mitä tahansa jäsenneiltyä tietojoukkoa, josta tiedot saadaan tietyillä perusteilla. Tietojoukko voi olla keskitetty, hajautettu tai jaettu toiminnallisilla tai maantieteellisillä perusteilla. Rekisteri voi olla automaattisesti tai manuaalisesti toimiva, kunhan henkilötiedot ovat tietojoukosta helposti saatavilla (Korpisaari, Pitkänen & Warma-Lehtinen 2018, 66).

Vastaanottaja

- Vastaanottajalla tarkoitetaan tässä yhteydessä luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, viranomaista, virastoa tai muuta elintä, jolle henkilötietoja luovutetaan.

Valvontaviranomainen

- Tietosuojasetuksessa on annettu jäsenvaltioille kansallinen liikkumavara säätää oman lainsäädännön avulla valvontaviranomaisten määräästä, organisatiosta ja hallintorakenteesta. Suomessa tietosuojalain 3 luvussa on säädetty valvontaviranomaisesta, joka on tietosuojavaltuutettu. (Yleinen tietosuojasetus 4 artikla.)

2.3 Tutkimusote ja -menetelmät

Tutkimusotteella eli metodologialla tarkoitetaan sitä lähestymistapaa, jolla pyritään hakemaan ratkaisua opinnäytetyöongelmaan. Tutkimusote sisältää ne menetelmät, joilla tietoa kerätään, analysoidaan ja tulkitaan. Menetelmät kytkeytyvät toinen toisiinsa, jolloin yksi valinta johtaa aina toiseen. Perusjaotteluna voidaan vaihtoehtoisesti valita kvalitatiivinen eli laadullinen tai kvantitatiivinen eli määrällinen lähestymistapa. Tutkimusongelma voi liittyä myös jonkun asian kehittämiseen tai haluun saada käytännön parannuksia tai muutoksia aikaan. Tällöin kyseeseen voi tulla monistrategiset tutkimukset, kuten case-, kehittämis- tai toimintatutkimus. (Kananen 2012, 25–26.)

Kvalitatiivisella tutkimuksella tavoitellaan ilmiön kuvaamista, syvällistä ymmärtämistä ja tulkitsemista ilman tilastollisia tai määrällisiä keinoja. Tutkimuskohteesta pyritään saamaan kokonaisvaltainen ja syvälinen käsitys ilman tutkimustulosten yleistystä. Tutkimusprosessi ei kulje kvantitatiivisen prosessin tavoin lineaarisesti, vaan sykleissä, jolloin tiedonkeruu ja analysointi jatkuvat vuorotellen aina tutkimusongelman ratkaisemiseen ja ilmiön ymmärtämiseen asti. Laadullinen tutkimus on yleensä kuvailevaa eli deskriptiivistä, jolloin prosessin tai ilmiön ymmärtäminen tapahtuu sanojen, tekstien ja kuvien avulla. (Kananen, 2017, 35–36.).

Toiminnallinen opinnäytetyö tähtää tavallisesti työn kehittämiseen, jolloin toiminnan tuloksena saadaan jokin tuotos. Työn kehittämisessä voi toiminnan eri vaiheissa olla mukana toimijoita, jolloin kehittäminen tapahtuu toimintaympäristössä vuorovaikutussuhteessa. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta voi sisältää tutkimuksellisia elementtejä, mutta ilman tieteellisen tutkimuksen edellyttämiä sääntöjä ja vaatimuksia (Salonen 2013, 6–9.). Tutkimuksellisuutta kuvastaa työn järjestelmällisyys, analyttisyys ja kriittisyys. Tietoa kerätään systemaattisesti ja kriittisesti arvioiden sekä käytännöstä että teoriasta. Olennaista on toiminnallisuus, jolloin työ etenee kehittelyvaiheiden kautta ratkaisuun, toteutukseen ja arviointiin. Saavutetut tulokset ja dokumentoidut tiedot perustuvat teoreettiseen tietoon. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 18–21.).

Tietosuojaselosteiden kehittäminen vastaamaan nykyistä lainsäädäntöä ja asiakkaiden tarpeita voidaan toteuttaa parhaiten laadullisella lähestymistavalla. Tutkimusongelman ratkaisuun soveltuu hyvin tutkimuksellinen kehittämistyö, jossa voidaan käyttää useampiakin menetelmiä. Siinä on myös toiminnallisia piirteitä, koska kehittäminen tähtää tuotokseen ja mukana on myös muita toimijoita. Tutkimuksellinen kehittämistyö perustuu tavallisesti organisaation kehittämistarpeisiin ja haluan saada muutoksia aikaan. Tutkimuksellinen kehittämistyö eroaakin päämäärältään tieteellisestä tutkimuksesta siinä, että sillä halutaan saada aikaan käytännön parannuksia ja ratkaisuja. (Ojasalo ym. 2015, 6, 18.) Tästä on kyse myös vanhojen rekisteriselosteiden kehittämisessä uudennlaisiksi tietosuojaselosteiksi, jolloin lainsäädännölliset vaatimukset ja asiakkaiden tarpeet tulevat paremmin huomioiduksi.

Koska kehittämistehtävän yhtenä tarkoituksena on asiakaslähtöisyyden huomioiminen, on palvelumuotoilun menetelmää käyttäen mahdollista saada asiakkaita palveluiden käyttäjinä arvioimaan ja testaamaan kehittämiskohteen toimivuutta käytännössä. Palvelumuotoilu on tullut yhä suositummaksi lähestymistavaksi sekä yksityisellä että julkisella sektorilla organisaatioiden siirtyessä kohti asiakaslähtöisempää arvoajattelua. Palvelumuotoilun tavoitteena on luoda helppokäyttöisiä ja hyödyllisiä palvelukokemuksia käyttäjän näkökulmasta, kun taas organisaatio tavoittelee vaikuttavuutta ja tehokkuutta palveluihin. Käyttäjäkeskeisyys ja eri osapuolten, kuten myös oman henkilöstön osallistaminen on keskeinen piirre kehittämisessä. (Ojasalo ym. 2015; 71–74.). Edellä mainitun perusteella palvelumuotoilu soveltuisi mahdollisesti yhdeksi menetelmäksi.

Keskeistä opinnäytetyössä on henkilötietojen käsittelyä ja rekisteröidyn oikeuksia ohjaava lainsäädäntö ja käsitteet, jotka oikeustieteessä kuuluvat informaatio-oikeuden alaan (Voutilainen 2019, 25–26). Työn teoriaosuus painottuu pääosin EU:n yleiseen tietosuoja-asetukseen, joka ohjaa tietosuojan soveltamista ja toteuttamista organisaatiossa. Koska opinnäytetyön aihe perustuu oikeudelliseen ilmiöön, sovelletaan tehtävässä myös osittain empiirisen oikeustutkimuksen menetelmää. Menetelmän avulla voidaan kuvata lainsäädännöllisiä vaikutuksia organisaatiossa, miten esimerkiksi lain vaatimuksia pitäisi ottaa toiminnassa huomioon.

2.4 Tiedonhankintamenetelmät

Tiedonhankintamenetelmät ja valittavat tietolähteet riippuvat tutkimusongelman luonteesta ja sen perusteella valittavasta tutkimusotteesta. Laadullisen tutkimuksen tyypillisiä aineistonkeruumenetelmiä ovat erilaiset dokumentit, havainnointi ja teemahaastattelut, kun taas määrällisessä tutkimuksessa menetelmät perustuvat kyselyihin ja tilastoihin. Valitut tiedonhankintamenetelmät vaikuttavat puolestaan tiedon analysointitapaan. Tutkimusongelma pitää olla tarkoin määritelty, jotta voidaan valita oikeat menetelmät. Lisäksi pitää tietää, mitä tietoa tarvitaan, keneltä tai mistä sitä saadaan ja mitä teoriatietoa aiheesta on olemassa. (Kananen 2017, 67–69.)

Kehittämistyön tiedonhankintamenetelmät ovat pääosin samanlaisia kuin tutkimustyössä, mutta niiden käyttö on joustavampaa. Tiedonhankintamateriaali voi koostua erilaisista kyselyistä, haastatteluista, havainnoinnista, henkilökohtaisesta kehittämispäiväkirjasta sekä valmiista materiaaleista ja dokumenteista. Oleellista on hyödyntää riittävästi eri aineistoja ja materiaaleja. (Salonen, 2013, 23–24.). Kyseisessä kehittämissuhteisessä tiedonhankinta perustuu paljon kirjallisiin lähteisiin ja dokumentteihin. Lainsäädäntöön perustuvan aineiston lisäksi tarvitaan muun muassa kohdeorganisaatiosta saatavia dokumentteja ja tietoja kehittämiskohteen ymmärtämiseksi. Taustoituvaiheessa sekä työn edetessä voidaan tehdä avoimia haastatteluja ja käydä keskusteluja tilanteen kartoittamiseksi. Havainnoinnin avulla voidaan ymmärtää paremmin kohdetta ja siihen liittyviä ilmiöitä käytännössä. Kerätty tieto ja siitä heränneet ajatukset on syytä dokumentoida, jolloin aineistoa on helppo käyttää myöhemmässä vaiheessa työn edetessä. (Ojasalo ym. 2015, 28–30.)

Organisaatioiden informointikäytännöt henkilötietojen käsittelystä ilmenevät tavallisesti verkkosivujen aineistosta. Verkossa tehtävää havainnointia voidaan hyvin käyttää fyysisen maailman ilmiöiden tutkimiseen. Verkko antaa toimintaympäristönä mahdollisuuden tutkia muiden organisaatioiden toimintaa ja käytänteitä internetin välityksellä. Organisaatioiden kotisivuilta saatavat esitys- ja dokumenttiaineistot soveltuvat hyvin havainnointimateriaaliksi. Tarkoitus on valita joitakin sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioita ja vertailla miten henkilötietojen käsittelyyn liittyviä informointivaltioita on noudatettu toisissa kohdeorganisaatioissa. (Kananen, 2014, 64–75; Vilka 2015, 148.). Benchmarkingin avulla voidaan vertailla omaa kohdetta muihin organisaatioihin ja etsiä sen avulla parhaita käytänteitä käytännössä. Benchmarking sopii sellaisten kohteiden kehittämiseen, jotka voidaan määritellä selkeästi. Sen avulla on mahdollista etsiä myös uusia virikkeitä ja oivaltaa uusia ratkaisuja. (Ojasalo ym. 2015, 43, 186.)

Organisaatioissa on toiminut asiakasraati jo useamman vuoden ajan. Asiakasraati on keskustelu-, arviointi- ja kehittämissuhteisryhmä, joka tuottaa kokempohjaista tietoa palveluista. Ryhmän jäsenillä on mahdollisuus vaikuttaa ja antaa palautetta toiminnasta. Suunnitelmana on haastatella asiakasraadissa jäseniä ja pyytää heidän arviotaan siitä, toteutuuko asiakaslähtöisyys uusien tietosuojaselosteiden suhteen työn edetessä. Ryhmän kokoontuminen saattaa olla epävarmaa koronasta aiheutuvan

kokoontumisrajoituksen vuoksi. Uuden ryhmän on tarkoitus aloittaa toimintansa syksyllä 2020, jolloin voisi olla mahdollista hyödyntää heidän arvioitaan tehtävän edessä. Kehittämistyössä on myös muita toimijoita mukana kohdeorganisaatiosta, joista oleellisin on tietosuojavastaava. Tarkoitus on yhdessä pohtia sopivia vaihtoehtoja ja ratkaisuja käytännön toteuttamisvaiheessa.

2.5 Aineiston analysointi

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston keruu ja analyysi vuorottelevat sykleissä. Aineiston analyysin jälkeen kerätään uutta aineistoa. Etukäteen ei ole mahdollista tietää, mitä tietoa ja kuinka paljon sitä tarvitaan. (Kananen, 2017, 131.). Sisällönanalyysin menetelmällä dokumenttien analysointi voidaan toteuttaa systemaattisesti ja objektiivisesti. Dokumentilla tarkoitetaan tässä mitä tahansa kirjalliseen muotoon saatettua materiaalia, joka voi olla esimerkiksi haastattelu, keskustelu, raportti tai kirja. Sisällönanalyysin menetelmällä pyritään saamaan tiivistetty ja yleinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä johtopäätösten tekemistä varten. Sen avulla on mahdollista järjestellä kerätty aineisto tiiviisti ja selkeästi kadottamatta aineiston sisältämää informaatiota. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117–122.) Sisällönanalyysi sopii hyvin laadullisen aineiston analyysiin ja siihen perustuvaan loogiseen päättelyyn ja tulkintaan. Se on sopiva analyysitapa myös tämän opinnäytetyön aineiston käsittelyssä.

3 HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYÄ OHJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ

Henkilötietojen käsittelyä ohjaava lainsäädäntö perustuu itsemääräämisoikeuden ja yksityisyyden suojan huomioon ottamiselle. Perustuslain (731/1999) 1 § turvaa ihmisarvon loukkaamattomuutta, yksilön vapauksia ja oikeuksia sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. Perustuslain 10 §:n perusteella "jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla". Henkilötietojen suoja sisältyy säädöksen perusteella yksityiselämän suojaan, mutta on käsitteenä paljon laajempi sisältäen esimerkiksi työpaikkaan tai työtehtäviin liittyviä henkilötietoja (Korpisaari ym. 2018, 5–6.).

3.1 EU:n yleinen tietosuoja-asetus

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (EU 2016/679) astui voimaan 24.5.2016. Sitä alettiin soveltaa kansallisesti henkilötietojen käsittelyssä 25.5.2018. Asetuksesta käytetään yleisesti lyhennystä GDPR (General Data Protection Regulation), eli suomeksi Yleinen tietosuoja-asetus. Asetuksella korvattiin aiemmin voimassa ollut henkilötietodirektiivi 95/46/EY. Uudella tietosuoja-asetuksella haluttiin päivittää ja nykyaikaistaa henkilötietodirektiivin mukaisia periaatteita ja yhtenäistää jäsenmaiden tietosuojakäytänteitä sekä vahvistaa rekisteröidyn itsemääräämisoikeutta. Asetuksen tavoitteena on muun muassa vahvistaa yksilön oikeuksia, tehostaa tietosuojan noudattamisen valvontaa, lujittaa EU:n sisämarkkinoita sekä ajanmukaistaa ja yhtenäistää EU-jäsenvaltioiden tietosuojaa. (Andreasson, Riikonen & Ylipartanen 2019, 27.)

Asetus pohjautuu kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja EU:n perusoikeuskirjaan (2012/C 326/02). Perusoikeuskirjan 7 artiklan mukaan jokaisen yksityis- ja perhe-elämää, kotia ja viestejä tulee kunnioittaa ja 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus omien henkilötietojensa suojaan. Perustuslakivaliokunnan mukaan EU:n yleinen tietosuoja-asetus sisältää henkilötietojen yksityiskohtaisen sääntelyn mahdollistaen riittävän yksityiselämän ja henkilötietojen suojan perustuslain näkökulmasta. Oikein tulkittuna ja sovellettuna se vastaa myös EU:n ihmisoikeussopimuksessa ja perusoikeuskirjassa säädettyä tasoa. (PeVL 14/2018, 4). Asetukseen on jätetty kansallinen liikkumavara täydentää asetusta omalla lainsäädännöllä. Suomessa tätä oikeutta on toteutettu säätämällä tietosuoja-asetusta täydentävä ja täsmentävä tietosuojalaki (1050/2018). Aiemmin tätä edelsi henkilötietolaki (523/1999), joka kumottiin tietosuojalain tullessa voimaan. Henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä löytyy myös erityislainsäädännöstä, kuten esimerkiksi arkaluonteisia henkilötietoja sisältävässä sosiaali- ja terveydenhuollossa. (Andreasson ym. 2019, 28.)

Tietosuoja-asetusta sovelletaan sekä automaattisessa että manuaalisessa henkilötietojen käsittelyssä. Asetus velvoittaa rekisterinpitäjää arvioimaan ennakolta henkilötietojen käsittelyyn liittyvät riskit ja suunnittelemaan tavittavat toimenpiteet niiden ehkäisemiseksi. Riskiarvio on tehtävä rekisteröidyn näkökulmasta ja arvioitava mitä vaaraa

tai vahinkoa käsittelystä voi aiheutua rekisteröidyn oikeuksille tai vapauksille. Tietosuoja-asetuksen velvoitteet, periaatteet ja suojatoimet pitää suhteuttaa mahdolliseen käsittelystä aiheutuvaan riskiin. Tähän vaikuttaa muun muassa tietojen luonne, käsittelyn tarkoitus ja laajuus. Riskiperustaisen lähestymistavan tarkoituksena on välttää ylisääntelyä, mutta varmistaa korkean riskin omaavassa käsittelyssä tarvittavat suojatoimet. (Andreasson ym. 2019, 29; Tietosuojavaltuutetun www-sivut 2020.)

3.2 Tietosuojaperiaatteet

Tietosuoja-asetus perustuu henkilötietojen käsittelyä koskeviin periaatteisiin, jotka antavat rekisterinpitäjälle lainsäädännölliset suuntalinjat kaikessa henkilötietojen käsittelytoimissa. Samalla periaatteet auttavat usein vaikeaselkoisten ja monitahoisten tietosuoja-asetusten tulkintaa käytännössä, kun säännöksen merkitystä tarkastellaan periaatteiden kautta. Tietosuoja-asetuksen 5 artiklassa on määritelty keskeiset periaatteet, joita ovat lainmukaisuus, kohtuullisuus ja läpinäkyvyys, käyttötarkoitussidonnaisuus, tietojen minimointi, tietojen täsmällisyys, säilytyksen rajoittaminen sekä eheys ja luottamuksellisuus. Lisäksi rekisterinpitäjälle on asetettu osoitusvelvollisuus, jonka mukaan rekisterinpitäjän on myös osoitettava noudattavansa henkilötietojen käsittelyä koskevia periaatteita toiminnassaan. (Korpisaari ym. 2018, 23; Yleinen tietosuoja-asetus 5 artikla.)

Henkilötietoja on käsiteltävä lainmukaisesti, asianmukaisesti ja rekisteröidyn kannalta läpinäkyvästi. Henkilötietojen käsittelyssä tulee noudattaa tietosuoja-asetusta ja tätä täydentävää tietosuojalakia. Lisäksi erityislainsäädäntö sisältää useita henkilötietojen käsittelyyn liittyviä säädöksiä. **Lainmukaisuus** merkitsee käytännössä sitä, että henkilötietojen käsittelyyn pitää aina olla jokin lainmukainen peruste. Yksikin peruste riittää, mutta käytännössä niitä voi olla useampia. Tietosuoja-asetuksen mukaan laillinen peruste voi olla:

- a) *Suostumus*, jolloin rekisteröity hyväksyy henkilötietojensa käsittelyn.
- b) *Sopimus*, jolloin henkilötietojen käsittelyä tarvitaan edeltävästi sopimuksen tekemistä varten tai sopimuksen toimeenpanoa varten rekisteröidyn ollessa osapuolena.
- c) *Rekisterinpitäjän lakisääteinen velvoite* käsitellä henkilötietoja.

- d) *Elintärkeän edun suojaaminen* esimerkiksi silloin kun kyse on jostakin terveyttä uhkaavasta hätätilanteesta, kuten luonnonkatastrofista tai epidemiasta.
- e) *Yleinen etu tai julkisen vallan käyttö*, kuten henkilötietojen käsittely tieteellistä tai historiallista tutkimusta tai tilastointitarkoitusta varten.
- f) *Rekisterinpitäjän oikeutettu etu* voi toimia käsittelyperusteena esimerkiksi silloin kun rekisteröity on asiakas tai alainen. Tämä edellyttää rekisteröidyn etujen ja oikeuksien huomioimista. (Hanninen, Laine, Rantala, Rusi & Varhela 2017, 29–33; Korpisaari ym. 2018, 100; Yleinen tietosuojasetus 6 artikla.)

Kohtuullisuuden periaate ilmenee tietynlaisena reiluutena tarkoittaen sitä, että rekisteröidyn edut ja odotukset pitää ottaa huomioon eikä tietoja käytetä väärin. Henkilötietoja on käsiteltävä asianmukaisesti ja kohtuullisesti suhteessa niiden käyttötarkoitukseen nähden. Rekisteröidyn on saatava selkeä ymmärrys käsittelyn tarkoituksesta, eikä siitä saa antaa vääränlaista kuvaa. (Korpisaari ym. 2018, 90.) Jotta tietoja voidaan käsitellä, edellyttää se rekisteröidyn informointia henkilötietojen käsittelystä. **Läpinäkyvyyden** periaate tarkoittaa sitä, että rekisteröityä pitää informoida selkeästi ja läpinäkyvästi siitä, miten hänen henkilötietojaan kerätään ja käsitellään. Erityisen tärkeää on saada tieto rekisterinpitäjästä ja käsittelyn tarkoituksesta. Lisäksi on informoitava käsittelyyn liittyvistä riskeistä, säännöistä ja suojatoimista sekä rekisteröidyn omista oikeuksista. Informointi pitää toteuttaa selkeällä ja yksinkertaisella kielellä ja tiedon tulee olla helposti saatavilla. (Hanninen ym. 2017, 48; Korpisaari ym. 2018, 90–91.)

Tietosuojatyöryhmä on määritellyt rekisterinpitäjään kohdistuvan läpinäkyvysvelvoitteen kolmelle keskeiselle osa-alueelle: tietojen asianmukaisesta käsittelystä kertova informointi, tiedotustapa koskien tietosuojasetukseen perustuvia rekisteröidyn oikeuksia sekä keinoihin auttaa rekisteröityä käyttämään oikeuksiaan. Läpinäkyvyys liittyy keskeisesti tietojen asianmukaiseen käsittelyyn ja tietosuojasetuksen mukaiseen uuteen osoitusvelvollisuuteen. Rekisterinpitäjien tulisi varmistaa, että henkilötietojen käsittelystä annetut tiedot esimerkiksi tietosuojaselosteessa vastaisivat läpinäkyvyyden vaatimusta. Lähtökohtana on käyttäjakeskeisyys, jossa annettavan tietosisällön lisäksi on huomiota kiinnitettävä myös tiedon laatuun, saatavuuteen ja ymmärrettävyyteen. Tieto pitää esittää tiiviisti esitetystä ja läpinäkyvässä muodossa, joka tarkoittaa tiivistä ja ytimekästä esittämistapaa. Ymmärrettävyys varmistetaan parhaiten selkeällä

ja yksinkertaisella kielellä kohdeyleisö huomioiden. (Tietosuojatyöryhmän ohje WP260 2017, 4–7.)

Läpinäkyvyyden periaatteessa oleellista on rekisteröidyn saama tieto käsittelyn laajuudesta ja seurauksista jo etukäteen, jotta käsittelytavat eivät aiheuta myöhemmin yllätyksiä. Erityisen tärkeää on informoida riskeistä, niiden suojatoimista ja oikeuksista. Tietosuojatyöryhmän ohjeistuksen mukaan erityisesti silloin, kun tietojen käsittely on monimutkaista, teknistä tai odottamatonta, tulisi erikseen selittää mahdolliset tärkeimmät rekisteröityyn kohdistuvat seuraukset. Tiedon helppo saatavuus varmistetaan sillä, että rekisteröidyn ei tarvitse etsiä tietoa, vaan tieto olisi helposti löydettävissä esimerkiksi verkkosivustolla olevasta tietosuojaselosteesta. Käytetyn kielen selkeä muoto varmistetaan yksinkertaisilla lauserakenteilla välttämällä abstrakteja, monitulkintaisia tai epätarkkoja ilmaisuja. Erityistä huomiota informoinnin tapaan on kiinnitettävä silloin, kun kohderyhmänä ovat lapset tai muut haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt, joilla on vaikeus ymmärtää tietoa. (Tietosuojatyöryhmän ohje WP260 2017, 7–11.)

Käyttötarkoitussidonnaisuus on hyvin keskeinen periaate tietosuojaa koskevassa lainsäädännössä. Jo kumotun henkilötietolain 7 §:n perusteella henkilötietoja sai käyttää tai käsitellä vain käsittelyn tarkoitukseen nähden sopivalla tavalla. Henkilötietolain 6 §:ssä säädettiin rekisterinpitäjille velvollisuus suunnitella jo etukäteen henkilötietojen käsittelyn tarkoitus, josta käy ilmi ne tehtävät, joiden vuoksi tietoja käsitellään. Myös tietosuojalaki velvoittaa rekisterinpitäjää suunnittelemaan ja määrittämään henkilötietojen käsittelyn tarkoituksen ennen käsittelyn aloittamista. Henkilötietoja saa kerätä vain tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten eikä niitä saa myöhemmin käsitellä yhteensopimattomalla tavalla alkuperäiseen tarkoitukseen nähden. Tästä on säädetty kuitenkin muutama poikkeus. Yhteensopimattomaksi tavaksi ei lasketa myöhempää käsittelyä yleisen edun mukaista arkistointitarkoitusta, tieteellistä tai historiallista tutkimustarkoitusta tai tilastollista tutkimusta varten. (Alapuranen, Lehtonen, Koskinen & Wiberg 2020, 57; Henkilötietolaki 523/1999, 6–7 §; Yleinen tietosuojalaki, 5 artikla 1 b.)

Tietojen minimointia koskevan periaatteen mukaan käsiteltävien henkilötietojen on oltava asianmukaisia, olennaisia ja rajoitettuja suhteessa siihen mikä on tarpeellista niiden käsittelytarkoituksen kannalta (Yleinen tietosuojalaki, 5 artikla 1 c).

Kerättyjen henkilötietojen pitää olla selkeässä yhteydessä määriteltyyn käyttötarkoitukseen nähden. Tietoja pitää olla riittävästi, mutta niiden tulee rajoittua vain välttämättömiin tietoihin. Rekisterinpitäjän on arvioitava henkilötietojen riittävyys ja tarpeellisuus käyttötarkoituksen perusteella. Tietojen säilytysajan tulisi olla käyttötarkoitus huomioiden mahdollisimman lyhyt. Säilytysaika voi olla tarvittaessa pitkäkin riippuen käsittelyn tarkoituksesta tai lakiin perustuvasta velvoitteesta säilyttää tiedot tietyn ajan. Tiedot on poistettava, kun edellytyksiä säilyttämiselle ei enää ole. (Korpisaari ym. 2018, 24; Tietosuojavaltuutetun www-sivut 2020.)

Henkilötietojen pitää olla täsmällisiä ja tarvittaessa päivitettyjä. **Täsmällisyysperiaate** velvoittaa rekisterinpitäjää toteuttamaan kaikki mahdolliset toimenpiteet, jotta käsittelyn tarkoituksen kannalta epätarkat ja virheelliset henkilötiedot poistetaan tai oikaisutaan viipymättä. (Yleinen tietosuojalaki 5 artikla 1 d.). Tietojen täsmällisyysvaatimus on erityisen merkityksellistä silloin kun tiedot vaikuttavat rekisteröidyn etuihin, oikeuksiin tai velvollisuuksiin. Epätarkat tiedot voivat vaarantaa rekisteröidyn oikeuksia tai aiheuttaa esimerkiksi terveydenhuollossa väärät hoitotoimenpiteet. Rekisterinpitäjällä on velvollisuus varmistaa tietojen oikeellisuus. Myös rekisteröidyllä on oikeus arvioida tietoja ja pyytää tarvittaessa niiden oikaisua tai poistamista. Täsmällisyysvaatimukseen sisältyy myös huolellisuusvelvollisuus. Mitä arkaluonteisimmista henkilötiedoista on kyse, sitä huolellisemmin tietoja on käsiteltävä yksityisyyden suojaamiseksi. Tietoja eteenpäin luovutettaessa tietojen oikaisusta on ilmoitettava jokaiselle vastaanottajalle, ellei tehtävä ole mahdoton tai siitä olisi kohtuuton vaiva. (Tietosuojavaltuutetun www-sivut 2020; Voutilainen 2019, 132–133.)

Tietosuojalain 5 artiklan 1 e kohdan mukaan henkilötietoja on säilytettävä siinä muodossa, josta rekisteröity on tunnistettavissa vain niin kauan kuin se on tarpeen käsittelytarkoituksen toteuttamisen kannalta. Henkilötietoja saa säilyttää tietyin edellytyksin kauemmin, jos niitä säilytetään yleisen edun mukaista arkistointitarkoitusta tai tieteellistä tai historiallista tutkimustarkoitusta tai tilastointitarkoitusta varten. Tämä edellyttää kuitenkin asianmukaisten teknisten ja organisatoristen toimenpiteiden toimeenpanoa, jotta rekisteröidyn oikeudet ja vapaudet olisi turvattu. **Säilytyksen rajoittamisen periaate** asettaa rekisterinpitäjälle velvollisuuden määritellä ennakolta henkilötietojen säilytysaika. Se on arvioitava ja suunniteltava kyseessä olevan käyttötarkoituksen perusteella niin pitkäksi ajaksi kuin se on tarpeellista. Tarpeettomiksi

käyneet henkilötiedot tulee postaa tai anonymisoida. Säilytysajat voivat perustua myös kansallisella lainsäädännöllä asetettuihin määräaikoihin, kuten jo edellä tietojen minimoinnin yhteydessä todettiin. (Tietosuojavaltuutetun www-sivut 2020; Voutilainen 2019, 134–135.)

Eheys ja luottamuksellisuuden periaate tarkoittaa käytännössä sitä, että henkilötietojen käsittelyn tulee tapahtua asianmukaisella tavalla turvallisuus ja luottamuksellisuus huomioiden. Henkilötiedot pitää suojata luvattomalta ja lainvastaiselta käytöltä. Ne eivät saa vahingossa hävitä, tuhoutua tai vahingoittua. Rekisterinpitäjän pitää varmistaa tietoturvallisuuden toteutuminen teknisin ja organisatorisin keinoin. Suojatoimilla varmistetaan järjestelmien ja tietojen eheys, luottamuksellisuus ja tietojen saataavuus myös fyysisen tai teknisen vian sattuessa kohdalle. Rekisterinpitäjän on arvioitava mahdolliset käsittelyä koskeva riskit ja tehtävä tarvittavat toimenpiteet riskien vähentämiseksi. Tietosuojaperiaatteet ja siihen liittyvät veloitteet pitää huomioida jo hyvissä ajoin ennen henkilötietojen käsittelyä. Käytännön toimenpiteitä ovat esimerkiksi henkilöstön koulutus, ohjeet ja määräykset, salassapitosopimukset, käytön valvonta, järjestelmien tietoturva, tekniset rajoitukset sekä tarkastus- ja valvontajärjestelmän käyttöönotto. (Alapuranen ym. 2020, 66–67; Yleinen tietosuojasetus 5 artikla 1 f.)

Tietosuojasetus toi uutena muutoksena rekisterinpitäjiin kohdistuvan **osoitusvelvollisuuden**. Sen mukaan rekisterinpitäjän on myös osoitettava noudattavansa tietosuojaperiaatteita toiminnassaan, kun aiemmin riitti pelkkä säännösten noudattaminen. Osoitusvelvollisuuden toteuttamiseksi rekisterinpitäjän pitää suunnitella ja dokumentoida henkilötietojen käsittelyyn liittyvät toimet ja tietosuojakäytäntönsä. Dokumentit ja selosteet pitää olla helposti saatavilla ja löydettävissä, jotta niistä saa selkeän kokonaiskuvan henkilötietojen käsittelystä. Myös tietosuoja koskevat kuvaukset tulisi dokumentoida, kuten tekniset suojaukset, salassapito- ja salasanaohjeistukset, lokitiedot ja henkilöstön tietosuojasioita koskevat koulutukset ja ohjeet sekä käyttöoikeussäännöt työtehtävien, roolien ja vastuiden mukaisesti. Dokumentaation pitää olla ajantasainen; asiakirjat ja käytänteet on päivitettävä aina tarpeen vaatiessa. Yksi hyvä tapa on laatia vuosiraportti henkilötietojen käsittelystä tai tehdä tietotilinpäätös. (Hanninen ym. 2017, 51–53; Yleinen tietosuojasetus 5 artikla 2.)

3.3 Tietosuojalaki

Suomessa tietosuoja-asetusta täydentämään ja tarkentamaan on säädetty 5.12.2018 voimaan astunut tietosuojalaki (1050/2018), joka toimii yleislakina henkilötietojen käsittelyssä. Se ei muodosta itsenäistä henkilötietojen käsittelyyn liittyvää sääntelykokonaisuutta, vaan sitä tulee soveltaa yhdessä tietosuoja-asetuksen perussäännösten kanssa. Tietosuojalailla on laajennettu tietosuoja-asetuksen mukaista soveltamisalaa kattamaan henkilötietojen käsittelyä, joka kuuluu kansallisen lainsäädännön alaan. (HE 9/2018; Voutilainen 2019, 91). Tietosuojalain 29 §:ssä on säädetty muun muassa henkilötunnuksen käsittelyä koskevista edellytyksistä, jonka perusteella henkilötunnusta saa käsitellä rekisteröidyn suostumuksen tai lakiin perustuvan oikeuden lisäksi myös silloin kun rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen sitä vaatii. Kyseeseen voi tulla lainmukaisen tehtävän suorittaminen, rekisteröidyn tai rekisterinpitäjän oikeuksien ja velvollisuuksien toteuttaminen tai historiallinen tutkimus tai tilastointi.

Tietosuojalain 33 §:ssä on säädetty rajoituksista, jolloin rekisterinpitäjällä ei ole velvollisuutta antaa rekisteröidylle tietoja. Sen perusteella tietosuoja-asetuksen 13 ja 14 artiklassa säädetystä tietojen toimittamisesta voidaan poiketa, jos se on välttämätöntä valtion turvallisuuden, puolustuksen tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vuoksi. Tietojen antaminen voidaan evätä myös rikosten ehkäisemiseksi tai selvittämiseksi tai verotukseen tai julkiseen talouteen liittyvän valvontatehtävän vuoksi. Lisäksi 14 artiklan 1–4 kohdan tietojen luovutuksesta voidaan poiketa, jos siitä aiheutuu olennaista haittaa tai vahinkoa rekisteröidylle eikä tietoja käytetä rekisteröityä koskevassa päätöksenteossa. Tietosuojalain 34 §:ssä on asetettu rajoituksia rekisteröidyn oikeudelle tutustua omiin tietoihinsa. Säädös sisältää pääosin edellä mainittujen 33 §:n kaltaisia tilanteita. Sen lisäksi tiedon rajoittaminen on mahdollista, jos sen antamisesta voisi aiheutua vakava vaara rekisteröidyn terveydelle tai hoidolle tai rekisteröidyn tai jonkun toisen oikeuksille. Jos rajoitus koskee vain osaa tiedoista, on muut tiedot annettava rekisteröidylle. Rajoituksen syyt on ilmoitettava, jos ne eivät vaaranna rajoitusten tarkoitusta. (Tietosuojalaki 33–34 §.)§

3.4 Muuta keskeistä lainsäädäntöä

Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 1 §:n määrittelyn mukaan kaikki viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jos niistä ei ole tässä tai muussa laissa toisin säädetty. Lain tarkoituksena on toteuttaa viranomaistoiminnan avoimuutta ja antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuuden valvoa muun muassa julkisen vallan käyttöä sekä valvoa omia oikeuksia ja etuja. Julkisuuslain tiedonsaantioikeuden kohteena on viranomaisten asiakirjat, jotka voivat vaikuttaa yksilöä koskevassa päätöksenteossa. Julkisuuslakia sovelletaan viranomaisiin ja muihin julkista tehtävää hoitaviin toimijoihin. Julkisuuslain 11 §:ssä säädetty asianosaisen oikeudesta tiedonsaantiin. Tiedonsaantioikeus kohdistuu viranomaisen käsittelyssä olevaan julkiseen asiakirjaan, jossa henkilö on asianosaisena. Lisäksi asianosaisella henkilöllä on oikeus saada tietoa myös muista käsittelyyn liittyvistä asioista. Julkisuuslain 12 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada tieto itseään koskevasta asiakirjasta. Tiedonsaanti koskee tilanteita, joissa henkilö ei ole ollut itse asianosaisena, mutta jossa on käsitelty häntä koskevia tietoja. Pääosin näissä tilanteissa tiedonsaantioikeus perustuu tietosuojalainsäädäntöön, jonka mukaan rekisteröidyllä on oikeus saada itseään koskevia tietoja. (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 621/1999; Voutilainen 2019, 432–433.)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) sisältää useita asiakkaan oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyviä säädöksiä. 12 § koskee asiakkaan ja hänen edustajansa tiedonantovelvollisuutta, jonka perusteella tarvittavat tiedot sosiaalihuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi tulee antaa. Asiakasta pitää informoida siitä, mistä muualta ja mitä tietoja hänestä voidaan hankkia ilman suostumustakin. Asiakkaalle on annettava mahdollisuus tutustua muualta saatuihin tietoihin sekä antaa asiaan liittyvää tarpeellista selvitystä. 13 §:n perusteella asiakasta on informoitava tietojen käsittelystä. Asiakkaalla tai hänen edustajallaan on oikeus saada tietää ennen tietojen luovutusta syy, miksi hänen tietojensa tarvitaan, mihin tarkoituksiin niitä käytetään ja mihin niitä pääsääntöisesti luovutetaan. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 12–13 §.)

Asiakaslain 17 §:ssä on säädetty tilanteista, jotka oikeuttavat tietojen antamiseen asiakkaan hoidon ja huollon turvaamiseksi. Sen mukaan sosiaalihuollon järjestäjä tai toteuttaja voi tietyin edellytyksin antaa ilman asiakkaan suostumusta ja

salassapitovelvollisuuden estämättä välttämättömiä tietoja asiakkaan hoidon, huollon tai koulutuksen selvittämiseksi, järjestämiseksi tai toteuttamiseksi tai toimeentulon turvaamiseksi. 18 §:n mukaan tietoja voi antaa ilman asiakkaan suostumusta tietyissä tilanteissa tuomioistuimelle tai viranomaiselle muun muassa silloin, jos se katsotaan välttämättömäksi lapsen edun tai tärkeän yleisen tai yksityisen edun vuoksi. Tällöin sosiaalihuollon viranomaisella on lakiin perustuva oikeus tai velvollisuus laittaa asia vireille esimerkiksi antamalla lausunto asiasta. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 17–18 §.)

Lakia potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) sovelletaan potilaan asemaan ja oikeuksiin terveyden- ja sairaanhoitoa järjestettäessä. 3 §:n mukaan potilaalla on oikeus laadultaan hyvään ja ihmisarvoa loukkaamattomaan terveyden- ja sairaudenhoitoon, jossa huomioidaan myös hänen vakaumuksensa ja yksityisyytensä. Potilaan tiedonsaantioikeutta on käsitelty 5 §:ssä. Sen perusteella potilaalla on oikeus saada selvitys terveydentilaan ja hoitoon liittyvistä asioista sekä eri hoitovaihtoehtoista ja muista seikoista, joilla on merkitystä hoidon kannalta. Selvitystä ei pidä antaa vastoin potilaan tahtoa tai jos tiedon antamisesta saattaisi aiheutua potilaan henkeä tai terveyttä uhkaava vakava vaara. Selvitystä annettaessa tiedon tulee olla potilaalle riittävän ymmärrettävä. Jos potilas käyttää eri kieltä tai hänellä on aisti- tai puhevika, joka estää ymmärretyksi tulemisen, pitää mahdollisuuksien mukaan järjestää tulkitseminen. 5 §:n 3 momentissa on viittaus potilaan oikeudesta tarkastaa itseään koskevat tiedot tietosuoja-asetuksessa ja tietosuojalaisissa sekä viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain mukaisesti. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992, 3 ja 5 §.)

4 TIETOSUOJASELOSTE INFORMOINNIN VÄLINEENÄ

Tietosuoja-asetuksessa säädetty informointivelvollisuus poikkeaa kumotun henkilötietolain 10 §:n mukaisesta velvoitteesta, jonka mukaan rekisterinpitäjän piti laatia tarkoitusta varten rekisteriseloste. Rekisteriseloste oli laadittava rekisterikohtaisesti jokaisesta henkilötietorekisteristä erikseen. Tietosuoja-asetuksessa ei edellytetä enää rekisterikohtaista informointia, vaan rekisterinpitäjä voi ilmoittaa yhdellä kertaa kaikesta

rekisteröityä koskevasta henkilötietojen käsittelystä. Rekisterinpitäjän on mahdollista käyttää informointiin yhä käyttötarkoituksen mukaan ryhmiteltyjä selosteita, mutta tällöin on kiinnitettävä erityistä huomiota informoinnin ymmärrettävyyteen. Rekisteröidyn tulee saada selkeä ja yksiselitteinen kokonaiskuva siitä, miten hänen henkilötietojensa käsitellään. (Henkilötietolaki 10 §; Korpisaari ym. 2018, 174–175.)

Tietosuoja-asetus ei velvoita tietyn informointimuodon tai viestintätavan käytöstä, jolla tiedot rekisteröidylle on annettava. Sopiva tapa riippuu rekisterinpitäjän ja rekisteröidyn välisestä suhteesta ja siitä, miten viestintää on yleensä toteutettu. Käytännössä monet organisaatiot ovat hyödyntäneet henkilötietolain perusteella laadittuja rekisteriselosteita ja täydentäneet niiden tietosisältöä vastaamaan tietosuoja-asetuksessa säädettyjä vaatimuksia. Tietosuojavaltuutetun mukaan informoinnin suunnittelun pohjana on mahdollista käyttää rekisteriselosteita. Pelkkä tietosisällön päivitys ei kuitenkaan yksinään riitä, vaan henkilötietojen käsittelyn tulee myös perustua tietosuoja-asetuksessa vaadittujen edellytysten mukaisesti. Tietosuojavaltuutetun suosituksesta informoinnin suunnittelussa voidaan käyttää apuna tietosuoja-asetuksen 30 artiklassa tarkoitettua selostetta käsittelytoimista, vaikka rekisteröidylle annettavat tiedot onkin varsinaisesti säädetty tietosuoja-asetuksen 13 ja 14 artikloissa. (Hanninen ym. 2017, 74–75; Korpisaari ym. 2018, 175–177; Tietosuojavaltuutetun [www-sivut](#) 2020.)

4.1 Seloste käsittelytoimista

Seloste käsittelytoimista eli henkilötietojen käsittelyn yleinen kuvaus on tarkoitettu organisaation omaksi sisäiseksi asiakirjaksi. Se auttaa hahmottamaan henkilötietojen käsittelyn laajuutta ja osoittaa henkilötietojen käsittelyn tapahtuvan tietosuojalainsäädännön mukaisesti. Sitä ei ole tarkoitettu suoraan rekisteröidyn informointiin, mutta sitä voidaan käyttää apuna informoinnin suunnittelussa. Valvontaviranomainen voi sen perusteella arvioida henkilötietojen käsittelytoimien lainmukaisuutta. Seloste käsittelytoimista pitää laatia kirjallisena ja se tulee olla saatavilla sähköisessä muodossa. Se on laadittava silloin kun organisaatio työllistää yli 250 henkilöä. Työntekijöiden määrästä riippumatta se on aina laadittava, jos henkilötietojen käsittelystä aiheutuu todennäköinen riski rekisteröidyn oikeuksille tai vapauksille. Sen laatiminen on pakollista myös silloin, jos henkilötietoja käsitellään säännöllisesti tai käsiteltäviin

henkilötietoihin sisältyy erityisiä tietoryhmiä tai rikostuomioihin tai rikkomuksiin liittyviä henkilötietoja. (Andreasson ym. 2019, 163–164; Tietosuojavaltuutetun www-sivut 2020; Yleinen tietosuojasetus 30 artikla.)

Käytännössä seloste käsittelytoimista on laadittava lähes jokaisessa pienessäkin organisaatiossa, jossa henkilötietojen käsittelyä tapahtuu säännöllisesti. Ainoastaan satunnaisessa käsittelyssä, josta ei aiheudu rekisteröidylle riskiä tai käsiteltävät tiedot eivät sisällä esimerkiksi erityisiä henkilötietoja, ei selostetta tarvita. Rekisterinpitäjän ja henkilötietojen käsittelijän laatimia selosteita koskevat erilaiset sisältövaatimukset. Rekisterinpitäjälle ne on asetettu laajempina kuin käsittelijälle. Tietosuojasetuksen 12–14 artikloissa on säädetty rekisteröidyn informointia koskevat edellytykset, jotka vastaavat hyvin paljon 30 artiklan mukaisen selosteen vaatimuksia. Tämän perusteella organisaation voi olla järkevää yhdistää nämä kaksi velvoitetta laatimalla yksi dokumentti, jossa toteutuu sekä asiakkaan informointi että organisaation omaan käyttöön tarkoitettu seloste käsittelytoimista. (Korpisaari ym. 2018; Tietosuojavaltuutetun www-sivut 2020.)

Rekisterinpitäjän laatimassa selosteessa käsittelytoimista pitää olla seuraavat tiedot:

1. **Rekisterinpitäjä ja tietosuojavastaava:** Selosteessa pitää ilmoittaa rekisterinpitäjän ja yhteisrekisterinpitäjän tiedot, sekä mahdollisen edustajan ja tietosuojavastaavan nimi ja yhteystiedot. Tietojen pitäisi mahdollistaa helppo tunnistavuus ja yhteydenotto erilaisilla tavoilla.
2. **Käsittelyn tarkoitukset:** Yksityiskohtainen kuvaus erikseen kaikista tietojen käyttötarkoituksista, eli minkä tehtävän hoitamisen vuoksi tietoja käsitellään. Käyttötarkoitus määrittelee jatkossa sen, mihin tarkoituksiin henkilötietoja voidaan käsitellä. Käyttötarkoituksesta riippuu myös tarpeelliseksi määriteltävät tiedot ja tietojen säilytysaika. Tietojen käsittelyksi katsotaan kaikki henkilötietoihin kohdistuvat toiminnot. Käsittelyn tarkoitukset -kohtaan olisi hyvä sisällyttää myös tietosuojasetuksen mukainen käsittelyperuste. Tämä tieto vaikuttaa käyttötarkoituksen ohella muun muassa rekisteröidyn oikeuksiin.
3. **Kuvaus rekisteröityjen ryhmistä ja henkilötietoryhmistä:** Selosteessa on mainittava rekisteröityjen ryhmät, joihin henkilötietojen käsittely kohdistuu. Rekisteröityjä ryhmiä voivat olla esimerkiksi asiakkaat, potilaat tai työntekijät. Lisäksi pitää kuvata millaisia tietoja heistä käsitellään, jos tietoja ei ole kerätty

rekisteröidyiltä itseltään. Henkilötiedot voivat olla esimerkiksi yksilöintitietoja, kuten nimi, henkilötunnus, yhteystiedot, tai tietoja asiakkaan tilaamista palveluista, niiden toimittamisesta ja laskuttamisesta.

4. **Ryhmät, joille henkilötietoja on luovutettu tai luovutetaan:**

Selosteessa pitää mainita kaikki vastaanottajien ryhmät, joille henkilötietoja on luovutettu tai luovutetaan. Tämä kattaa rekisterinpitäjien lisäksi myös yhteisrekisterinpitäjät ja henkilötietojen käsittelijät sekä kolmansien maiden ja kansainvälisten järjestöjen vastaanottajat. Vastaanottajaryhmät pitää ilmaista täsmällisesti. Tietosuojaviranomaisen suosituksesta olisi hyvä mainita vastaanottajaryhmän käsittelytoimet, toimiala, sektori ja sijainti.

5. **Tiedot henkilötietojen siirtämisestä kolmanteen maahan tai kansainväliselle järjestölle.** Jos tietoja siirretään, pitää mainita maa ja järjestö mihin siirretään. Myös tietosuojasetuksen kohta ja mekanismi pitää mainita, johon siirtäminen perustuu.

6. **Tietojen säilytysajat:** Henkilötietoryhmien suunnitellut poistamisajat tai vaihtoehtoisesti kriteerit, joilla säilyttämisajat määritellään. Säilytysajat tai säilyttämisen kriteerit voivat perustua lakisäädöksiin tai eri toimialojen käytänteisiin. Jokaisen henkilötietoryhmän säilytysajat pitää kuvata erikseen, jos ne poikkeavat toisistaan.

7. **Kuvaus teknisistä ja organisatorisista turvatoimista:** Selosteessa pitää kertoa, miten tiedot on suojattu ulkopuolisilta, miten käyttöoikeuksia rajataan ja henkilötietojen käyttöä valvotaan. (Korpisaari ym. 2018, 301–302; Tietosuojavaltuutetun www-sivut, Yleinen tietosuojasetus 30 artikla.)

4.2 Informointia koskevat tiedot

Tietosuojasetuksen 13 artiklassa on säädetty rekisteröidylle toimitettavat tiedot silloin kun henkilötietoja kerätään rekisteröidyltä. 14 artiklan soveltaminen koskee tilanteita, joissa rekisterinpitäjä saa rekisteröityä koskevia tietoja muualta kuin rekisteröidyltä itseltään. Muita lähteitä voi olla esimerkiksi muut rekisterinpitäjät tai julkiset lähteet. Kun henkilötietoja saadaan rekisteröidyltä itseltä, pitää häntä informoida silloin kun tietoja saadaan. Kun henkilö tiedot saadaan muista lähteistä, pitää informointi toteuttaa kohtuullisen ajan kuluessa, kuitenkin viimeistään kuukauden kuluessa

tietojen saamisesta huomioiden erityiset olosuhteet. Myös tietosuojaselostetta koskevat mahdolliset muutokset tulisi ilmoittaa, kuten esimerkiksi rekisterinpitäjän identiteetin, henkilötietojen käsittelytarkoituksen tai rekisteröidyn oikeuksien muuttuessa. (Tietosuojatyöryhmän ohje WP260, 14–16.)

Tietosuoja-asetuksen 13–14 artiklaan perustuva informointivelvoite edellyttää ilmoittamaan rekisteröidylle seuraavat tiedot:

- **Rekisterinpitäjän ja mahdollisen edustajan identiteetti ja yhteystiedot:** Rekisterinpitäjän pitää olla helposti tunnistettavissa ja mahdollisuus yhteydenottoon mielellään useampia tapoja käyttäen (puhelinnumero, sähköpostiosoite ja postiosoite).
- **Tietosuojavastaavan yhteystiedot,** mikäli organisaatiossa on nimitetty tietosuojavastaava. Tietosuojavastaavan nimittäminen on pakollista, jos tietojenkäsittelyä suorittaa viranomainen tai julkishallinnon elin tai rekisterinpitäjän ydintehtävät koostuvat henkilötietojen käsittelystä, joka vaatii laajamittaista rekisteröityjen seurantaan tai ydintehtävät kohdistuvat muun muassa erityisten henkilötietoryhmien laajamittaisesta henkilötietojen käsittelystä (Tietosuojatyöryhmän ohje WP243; TSA 37.1).
- **Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste:** Rekisteröidylle tulisi antaa tiedot, mihin tarkoituksiin henkilötietoja käsitellään ja mihin tietosuoja-asetuksen 6 artiklan lainmukaiseen perusteeseen käsittely kohdistuu. Erityisten henkilötietoryhmien ollessa kyseessä on yksilöitävä tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukainen säännös, jonka nojalla henkilötietoja käsitellään.
- **Rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutetut edut, jos käsittely perustuu artiklan 6.1.f kohtaan:** Henkilötietojen käsittelyn perustuessa rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettuun etuun, edellyttää käsittelyperuste rekisteröidyn etujen ja oikeuksien tarkkaa huomiointia. Oikeutetut edut pitää tunnistaa ja yksilöidä. Rekisteröityä tulee informoida siitä, mikä etu on kyseessä. Oikeutettu etu ei sovellu käsittelyn perusteeksi tilanteissa, joissa viranomainen käsittelee tietoja tehtäviensä yhteydessä.
- **Kyseessä olevat henkilötietoryhmät:** Jos henkilötietoja ei ole saatu rekisteröidyltä itseltään (14 artikla), on rekisterinpitäjän informoitava rekisteröityä

käsiteltävistä henkiötietoryhmistä. Rekisteröity ei voi muuten tietää mitä häntä koskevia henkilötietoja rekisterinpitäjä on hänestä saanut ja käsittelee.

- **Henkilötietojen vastaanottajat tai vastaanottajien ryhmät:** Vastaanottaja voi olla luonnollinen henkilö, oikeushenkilö, viranomainen, virasto tai muu elin, jolle tietoja luovutetaan. Sillä ei tarkoiteta pelkästään kolmansia osapuolia, vaan vastaanottajana voi olla muu rekisterinpitäjä, yhteisrekisterinpitäjä tai henkilötietojen käsittelijä, jolle tietoja siirretään tai luovutetaan. Tiedoissa on mainittava henkilötietojen tosiasialliset vastaanottajat tai näiden ryhmät. Kohtuullisuuden periaatteen mukaan tietojen tulee olla olennaisia rekisteröidyn kannalta. Jos rekisterinpitäjä päättää ilmoittaa vastaanottajien ryhmiä, pitäisi tiedot antaa mahdollisimman täsmällisesti sisältäen vastaanottajien tyyppin, toimialan alaluokkineen ja sijainnin.
- **Tieto henkilötietojen siirrosta kolmansiin maihin ja tiedot suojaustoimista:** Täsmälliset tiedot siitä, minkä artiklan mukaan siirto ja siihen liittyvät mekanismit sallitaan. Lisäksi tieto siitä, missä ja miten kyseinen asiakirja on saatavilla, esimerkiksi linkki käytettyyn mekanismiin. Kohtuullisuuden periaatteen mukaan tietojen tulisi olla merkityksellisiä rekisteröidylle, kuten maiden mainitseminen nimeltä.
- **Henkilötietojen säilyttämisaika tai tämän ajan määrittämiskriteerit:** Kyse on tietojen minimoinnin ja säilytyksen rajoittamisen periaatteesta. Säilytysaika voi määräytyä lakisääteisten vaatimusten tai alan käytänneohjeiden perusteella. Säilytysajan perusteella rekisteröidyn tulee pystyä arvioimaan omasta näkökulmastaan tietojen säilytysaikaa, eli miten kauan hänen henkilötietojensa säilytetään tiettyjä tarkoituksia varten. Tarvittaessa eri henkiötietoryhmille ja/tai käsittelytarkoituksille kohdistuvat eri säilytysajat on mainittava erikseen.
- **Rekisteröidyn oikeudet:** Informaation tulisi sisältää kyseiseen käsittelytilanteeseen sovellettavan yhteenvedon rekisteröidyn oikeuksista. Tiedon tulisi sisältää minkälaisia oikeuksia henkilötietojen käsittelyyn liittyy ja miten niitä voi käyttää. Rekisteröidyn oikeudet sisältävät oikeuden päästä omiin henkilötietoihin, tietojen oikaisemisen ja poistamisen, tietojen käsittelyn rajoittamisen, vastustamisoikeuden ja oikeuden siirtää tiedot järjestelmästä toiseen.
- **Oikeus peruuttaa suostumus, jos käsittely perustuu sopimukseen:** Jos henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen, on rekisteröidylle annettava

tieto siitä, miten suostumuksen voi peruuttaa milloin tahansa. Sen tulisi olla yhtä helppoa kuin suostumuksen antaminen.

- **Oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle:** Jokaisella rekisteröidyllä on 77 artiklan perusteella oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle erityisesti siinä jäsenvaltiossa, jossa hänen vakituinen asuin-, työpaikka tai väitetty tietosuoja-asetuksen rikkomus on tapahtunut.
- **Onko henkilötietojen antaminen lakisääteinen, sopimukseen perustuva, vai sopimuksen tekemisen edellyttämä vaatimus, onko rekisteröidyn pakko antaa tiedot ja tietojen antamatta jättämisen mahdolliset seuraukset:** Tiedon antaminen koskee vain 13 artiklan mukaista tilannetta, jossa tiedot kerätään rekisteröidyltä itseltään. Esimerkiksi verkkolomakkeissa tulisi selkeästi osoittaa kentät, jotka ovat pakollisia täyttää ja niiden täyttämättä jättämisen seuraukset.
- **Tieto siitä, mistä henkilötiedot on saatu:** Tämä koskee vain 14 artiklan mukaista tilannetta, jossa tiedot saadaan muualta kuin rekisteröidyltä itseltään. Henkilötietojen täsmällinen tietolähde on mainittava, ellei se ole mahdotonta. Jos lähdettä ei voida mainita, tulisi tietolähteiden luonne ilmoittaa, eli onko kyseessä julkinen vai yksityinen tietolähde sekä organisaation/toimialan/sectorin tyyppi.
- **Tieto automaattisen päätöksenteon, muun muassa profiloinnin, olemassaolosta:** Sen lisäksi tarvittaessa merkitykselliset tiedot käsittelyn logiikasta, käsittelyn merkittävyydestä ja mahdollisista seurauksista rekisteröidylle. (Tietosuojatyöryhmän ohje WP260; Tietosuojavaltuutetun www-sivut 2020; Yleinen tietosuoja-asetus 13 ja 14 artikla.)

Tietosuoja-asetus sisältää hieman ristiriitaisen vaatimuksen rekisteröidylle annettavan tiedon suhteen. Toisaalta tieto pitää esittää kattavasti, mutta toisaalta tieto on annettava tiiviisti esitetyssä, läpinäkyvässä, helposti ymmärrettävässä ja saatavilla olevassa muodossa. Ottaen nämä seikat huomioon rekisterinpitäjän tulee itse arvioida sitä, kuinka yksityiskohtaisesti ja millä tavoin tiedot pitää rekisteröidylle toimittaa, jotta asetuksen mukaiset informointivelvoitteet täyttyisivät. Tietosuojatyöryhmä suosittelee hyödyntämään monitasoista esitystapaa erityisesti verkossa esitetyssä tietosuojaselosteessa. Tällöin informoitava tieto on jaettuna useammalle tasolle. Ensimmäisellä tasolla tulisi

saada selkeä ja helposti ymmärrettävä yleiskäsitys henkilötietojen käsittelyä koskevista pääkohdista. Ensimmäiseltä tasolta tulisi päästä helposti yleistietoa tarkentaviin lisätietoihin. Monitasoisuus on ratkaisu tietojen kattavuus- ja ymmärrettävyysvaatimukselle. Se soveltuu erityisesti digitaalisessa ympäristössä toteutettavaksi, mutta sitä voidaan hyödyntää muissakin viestintätavoissa. (Tietosuojatyöryhmän ohje WP260, 18–20.)

Jos rekisterinpitäjä käyttää monitasoista tiedotustapaa rekisteröidyn informoimiseen, pitäisi ensimmäisen tason sisältää tiedot ainakin henkilötietojen käsittelytarkoituksista, rekisterinpitäjän identiteetistä ja rekisteröidyn oikeuksista, Sen lisäksi tietosuojatyöryhmä suosittelee sellaiseen käsittelyyn liittyvän tiedon ilmoittamisesta, joka vaikuttaa rekisteröityyn eniten ja voi tulla yllätyksenä. Rekisteröidyn tulisi heti ensimmäiseltä tasolta saada ymmärrys mahdollisista henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä seurauksista. Edellä mainituilla tiedoilla varmistetaan parhaiten informointiin liittyvän asianmukaisuuden ja kohtuullisuuden periaatteiden toteutuminen. (Tietosuojatyöryhmän ohje WP260, 19.)

5 REKISTERÖIDYN ASIAKKAAN OIKEUDET

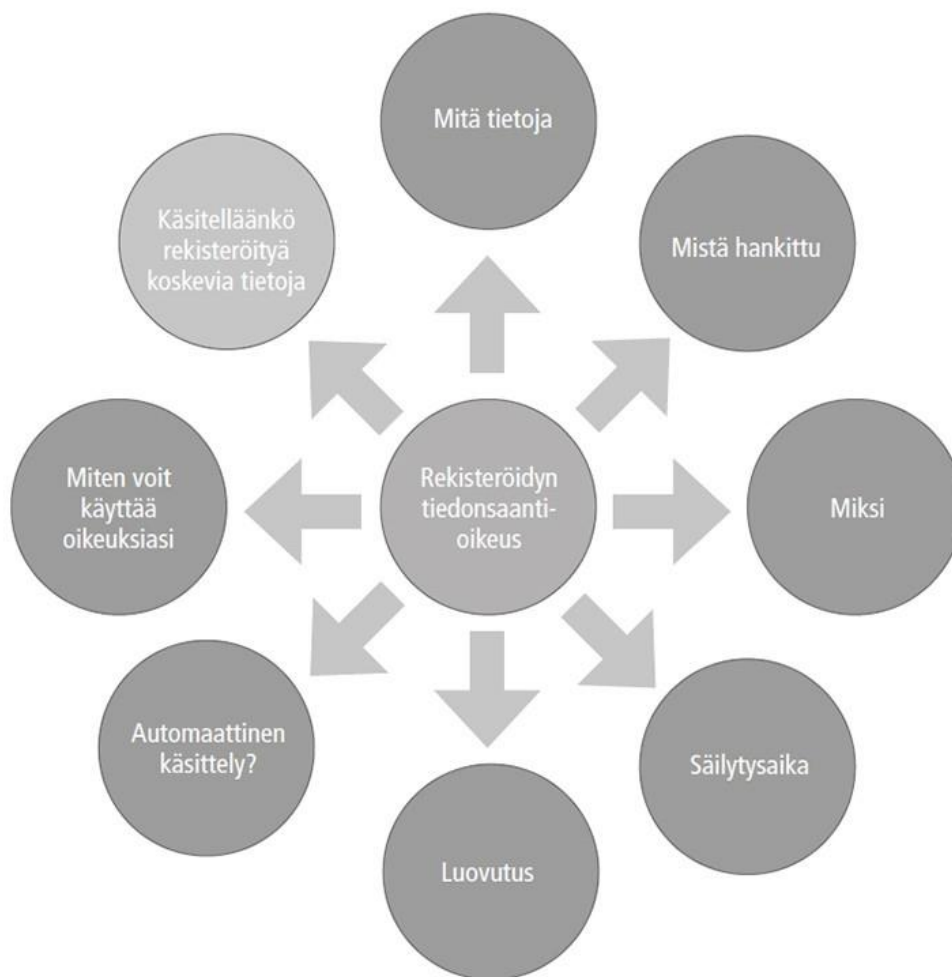
5.1 Oikeus tulla informoiduksi

Tietosuoja-asetuksen 12 artiklan mukaan rekisterinpitäjän on informoitava rekisteröityä henkilötietojen käsittelystä ja sen tarkoituksesta asianmukaisesti ja läpinäkyvästi. Asetuksen tavoitteena on lisätä rekisteröidyn oikeuksia, tietosuojaa ja ymmärrystä henkilötietojensa käsittelystä. Informoinnista pitää selvittää henkilötietojen käsittelyn tarkoitus ja käsittelyä koskevat tiedot sekä rekisteröidyn oikeudet. Informoinnin merkitys korostuu erityisten henkilötietoryhmien, kuten terveyttä koskevien tietojen tai yksityiselämän suojaan kuuluvien henkilötietojen käsittelyssä. Oikein toteutettu informointi edellyttää rekisterinpitäjältä selkeää näkemystä siitä, kenen henkilötietoja käsitellään, mihin tarkoitukseen, luovutetaanko tai siirretäänkö tietoja muualle ja miten kauan tietoa säilytetään. (Korpisaari ym. 2018, 172–176; Voutilainen 2019, 95.)

Rekisteröidyn informointi pitää toteuttaa tiiviisti esitetyssä, läpinäkyvässä, helposti ymmärrettävissä ja saatavalla olevassa muodossa. Tiedot on annettava selkeällä ja yksinkertaisella kielellä, varsinkin silloin kun tiedot on tarkoitettu erityisesti lapselle. Ymmärrettävyys pitää arvioida tietojen vastaanottajan kannalta (Korpisaari ym. 2018, 175). Tiedot tulee toimittaa kirjallisesti tai sähköisessä muodossa tai muulla vastavalla tavalla. Rekisteröidyn pyytäessä tiedot voi antaa myös suullisesti, mutta tämä edellyttää rekisteröidyn henkilöllisyyden vahvistamista. Jos organisaatiolla on käytössä verkkosivut, tulisi informointi toteuttaa siellä esimerkiksi tietosuojaselosteella. (Tietosuojatyöryhmän ohje WP260, 8; Yleinen tietosuojasetus 12 artikla 1 kohta.)

5.2 Oikeus tutustua omiin tietoihin ja tarkastaa tiedot

Rekisteröidyllä on oikeus tutustua omiin tietoihinsa ja tarkastaa miten ja missä hänen tietojaan käsitellään. Oikeus merkitsee rekisteröidylle mahdollisuutta arvioida käsitellyn lainmukaisuutta ja tietojen oikeellisuutta. Oikeuden perusteella rekisteröity saa tietää käsitelläänkö hänen henkilötietojaan vai eikö niitä käsitellä. Jos tietoja käsitellään, tulee rekisteröidylle antaa mahdollisuus tutustua häntä koskeviin henkilötietoihin ja tarkastaa tiedot kohtuullisin väliajoin. Pyynnön esittämistavalle ei ole esitetty muotovaatimuksia. Se on mahdollista esittää kirjallisesti, sähköisesti tai suullisesti. Oikeus liittyy osaksi henkilötietojen suojaan. Subjektiivisena oikeutena rekisteröidyn ei tarvitse perustella erikseen syytä tietojen tarkastamiseen. Oikeus on henkilökohtainen, joten rekisterinpitäjän on varmistettava pyynnön esittäjän henkilöllisyys luotettavasti. Tarvittaessa voi pyytää lisätietoja henkilöllisyyden vahvistamiseksi. (Voutilainen 2019, 101–102; Yleinen tietosuojasetus 15 artikla.)

Kuvio 2. Rekisteröidyn tiedonsaanti-oikeus (Korpisaari ym. 2018, 212).

Kuvio 2 havainnollistaa rekisteröidyn tiedonsaanti-oikeutta, joka kohdistuu omien henkilö tietojen lisäksi oikeuteen saada tietoa siitä, miten hänen henkilötietojaan käsitellään ja millaisia oikeuksia hänellä siihen liittyen on. Kuten jo aiemmin on kerrottu, on rekisteröidyllä oikeus saada omien tietojen lisäksi henkilötietojen käsittelyä koskevat tiedot, jotka lyhyesti mainittuna ovat seuraavat:

- käsittelyn tarkoitus
- käsiteltävänä olevat henkilötietoryhmät
- henkilötietojen vastaanottajat (erityisesti kolmansissa maissa olevat tai kansainväliset järjestöt)
- suoja toimet, jos henkilötietoja siirretään kolmanteen maahan tai kansainvälisille järjestöille
- henkilötietojen suunniteltu säilytysaika tai sen määrittämiskriteerit

- oikeudesta pyytää itseään koskevien henkilötietojen oikaiseminen, poistaminen, henkilötietojen käsittelyn rajoittaminen tai vastustaminen
- oikeudesta tehdä valitus valvontaviranomaiselle
- oikeudesta saada tiedot henkilötietojen alkuperästä, jos tietoja ei ole kerätty häneltä itseltä
- oikeudesta saada tieto mahdollisesta automaattisen päätöksenteon käytöstä olemassaolosta, merkitykselliset tiedot käsittelyyn liittyvästä logiikasta, kyseisen käsittelyn merkittävydestä ja mahdollisista seurauksista hänen kannaltaan. (Korpisaari ym. 2018, 209–210; Tietosuojavaltuutetun www-sivut 2020.)

Kun rekisteröity esittää tietopyynnön, tulee rekisterinpitäjän vastata siihen ilman aiheetonta viivästystä tai vähintään yhden kuukauden kuluessa pyynnön vastaanottamisesta. Mikäli pyyntö on monimutkainen tai pyydetty tietomäärät ovat suuria, on rekisterinpitäjällä mahdollisuus saada kaksi kuukautta lisäaikaa ja toimittaa tiedot kolmen kuukauden kuluessa. Tällöin rekisterinpitäjän on ilmoitettava rekisteröidylle kuukauden kuluessa pyynnön esittämisestä pidentynyt käsittelyaika ja viivästyksen syy. (Yleinen tietosuoja-asetus 12 artikla 3 kohta). Sujuvan käsittelyn varmistamiseksi rekisteröidyn pitää esittää tietopyyntö mahdollisimman selkeästi. Pyyntöstä tulisi ilmetä vähintään seuraavat tiedot: nimi ja yhteystiedot, mitä tietoja pyyntö koskee, halutaanko kaikki tiedot vai jokin tietty ajanjakso sekä missä muodossa tiedot halutaan (Korpisaari ym 2018, 213).

Omiin tietoihin tutustuminen on pääsääntöisesti maksutonta. Jos rekisteröidyn pyyntö on kohtuuton, perusteeton tai toistuvasti esitetty, voi rekisterinpitäjä periä kohtuullisen maksun tietojen toimittamisesta. Maksun periminen tulee lähinnä kysymykseen tilanteissa, joissa tietojen määrä on suuri ja pyyntö tehdään toistuvasti lyhyen ajan sisällä, jolloin tietojen luovuttaminen vaatii henkilöstöresursseja ja aiheuttaa rekisterinpitäjälle hallinnollisia kustannuksia. Käytännössä perittävät maksut voivat perustua tietojen kopioinnista aiheutuvista kuluista. Jos rekisteröidyn on mahdollista saada tiedot tietopalvelusta sähköisessä muodossa, ei perusteita maksun perimiselle ilmene. Mikäli rekisterinpitäjä kieltäytyy tietosuoja-asetuksen perusteella antamasta tietoja, tulee asiasta ilmoittaa rekisteröidylle kuukauden kuluessa sekä ilmoittaa miten hän voi toimittaa asian valvontaviranomaiselle, käytännössä tietosuojavaltuutetun arvioitavaksi.

Tällöin rekisterinpitäjän pitää pystyä osoittamaan pyynnön kohtuuttomuus tai perusteettomuus. (Voutilainen 2019, 103–104; Yleinen tietosuoja-asetus 12 artikla 3–5 kohta.)

Tietosuoja-asetus mahdollistaa jäsenvaltioiden kansallisen liikkumavaran säätää omia rajoituksia rekisteröidyn oikeuksille kansallisella lainsäädännöllä. Suomen tietosuoja-laissa onkin säädetty rajoituksia rekisteröidyn oikeuksille tutustua itseään koskeviin tietoihin. Tietosuojalain 34 §:n perusteella rekisteröidyllä ei ole oikeutta tutustua tietoihinsa, jos:

1. tiedon antaminen voi vahingoittaa kansallista turvallisuutta, puolustusta tai yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai tiedon antaminen voi haitata rikosten ehkäisemistä tai selvittämistä;
2. tiedon antaminen voi aiheuttaa vakavaa vaaraa rekisteröidyn terveydelle tai hoidolle tai rekisteröidyn tai jonkun muun oikeuksille; tai
3. henkilötietoja käytetään valvonta- ja tarkastustehtävissä ja tiedon antamatta jättäminen on välttämätöntä Suomen tai Euroopan unionin tärkeän taloudellisen tai rahoituksellisen edun turvaamiseksi. (Tietosuojalaki 34 § 1 mom.)

Jos vain osa tiedosta on sellaisia, joihin rekisteröidyllä ei ole oikeutta, on hänellä oikeus saada tietää muut itseään koskevat tiedot. Rekisteröidyllä on oikeus saada tietää rajoituksen syyt, ellei siitä ole vaaraa rajoituksen tarkoitukselle. Hänen on mahdollista pyytää rajoituksen piiriin kuuluneet tiedot tietosuojavaltuutetulle arvioitavaksi. (Tietosuojalaki 34 § 2-3 mom.). Säännöksillä pyritään varmistamaan läpinäkyvä henkilötietojen käsittely ja takaamaan rekisteröidylle yleisellä tasolla oikeus saada tietää omia tietojiaan koskevista rajoituksista (Korpisaari ym. 2018, 215).

5.3 Oikeus tietojen oikaisemiseen, poistamiseen ja käsittelyn rajoittamiseen

Rekisteröidyllä on oikeus vaatia rekisterinpitäjää oikaisemaan häntä koskevat epätarkat ja virheelliset tiedot. Lisäksi hänellä on oikeus saada puutteelliset tiedot täydennettyä ottaen huomioon henkilötietojen käsittelyn tarkoitus (Yleinen tietosuoja-asetus 16 artikla). Henkilötietojen oikaisemisella tarkoitetaan virheellisten tietojen korjaamista, vanhentuneiden tietojen korjaamista tai poistamista tai puutteellisten tietojen

täydentämistä. Asetus täydentää täsmällisyysperiaatetta ja velvoittaa rekisterinpitäjää huolehtimaan siitä, että sen käsittelemät tiedot ovat täsmällisiä ja ajan tasalla. Kun oikaisupyyntö tulee rekisteröidyltä, rekisterinpitäjän pitää arvioida henkilötietojen käsittelyn tarkoituksen kannalta, ovatko tiedot puutteellisia, epätarkkoja tai virheellisiä, jolloin on ryhdyttävä oikaisutoimenpiteisiin. (Alapuranen ym. 2020, 95; Korpisaari ym. 2018, 216–217.)

Oikeus oikaista tai täydentää tietoja soveltuu erityisesti silloin kun henkilötietojen käsittelylle on laillinen peruste, sillä epätarkka tai virheellinen tieto voi johtaa väärin johtopäätöksiin tai päätöksen tekoon. Virheellinen merkintä esimerkiksi potilaskertomuksessa voi aiheuttaa vääränlaista hoitoa. Rekisteröidyn on osoitettava tiedon virheellisyys tai epätarkkuus oikaisupyyntöä esittäessään. Jos kyse on pelkästä kirjoitusvirheestä, ei erityisiä osoitustoimia tarvita. Tiedon oikeellisuus edellyttää tarkempaa varmistusta silloin kun tiedolla on oikeudellisia vaikutuksia. Siitä mikä on "epätarkka" tieto, on hieman tulkinnanvaraista. Oleellista on epätarkan tiedon merkitys. Jos se johtaa virheelliseen päätökseen, on sen oikaiseminen perusteltua. Puutteellisen tiedon täydentämistä tulee arvioida suhteessa tietojen käsittelyn tarkoitukseen, sillä tiedon lisääntyessä myös säilytettävä tietomäärä kasvaa. Oleellista on se, voiko puuttuva tieto aiheuttaa riskiä tai haittaa rekisteröidylle. Tietojen oikaiseminen on lähtökohtaisesti maksutonta. Jos pyyntö on kohtuuton tai perusteeton voi rekisterinpitäjä periä kohtuullisen maksun tai kieltäytyä pyynnöstä. (Korpisaari ym. 2018, 217–221; Tietosuojavaltuutetun [www-sivut 2020](#).)

Oikeus tietojen poistamiseen eli "oikeus tulla unohdetuksi" kuuluu rekisteröidyn oikeuksiin, jonka ansiosta hän voi vaatia rekisterinpitäjää poistamaan häntä koskevat henkilötiedot ilman aiheetonta viivytystä. Rekisterinpitäjä on velvollinen poistamaan henkilötiedot, jos jokin seuraavista edellytyksistä täyttyy:

- a) henkilötietoja ei enää tarvita niihin tarkoituksiin, joita varten niitä kerättiin tai käsiteltiin,
- b) rekisteröity peruuttaa suostumuksen, johon käsittely on perustunut, eikä käsittelyyn ole muuta laillista perustetta,
- c) rekisteröity vastustaa henkilötietojensa käsittelyä suoramarkkinoinnissa tai käyttää muutoin oikeutta vastustaa käsittelyä, johon ei ole perusteltavaa syytä,
- d) henkilötietoja on käsitelty lainvastaisesti,

- e) henkilötiedot on poistettava rekisterinpitäjään sovellettavan lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi, joka perustuu unionin oikeuteen tai jäsenvaltion lainsäädäntöön,
- f) henkilötiedot on kerätty tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen yhteydessä. (Alapuranen ym. 2020, 95–96; Yleinen tietosuoja-asetus 17 artikla.)

Tietosuoja-asetuksen mukaan henkilötiedot tulee poistaa, kun niiden käytölle ei ole enää alkuperäistä käsittelyn tarvetta tai muuta lainmukaista perustetta. Sääöksellä noudatetaan myös tietojen minimoinnin periaatetta, jonka mukaan tietojen tulee olla asianmukaisia ja olennaisia käyttötarkoitukseensa nähden. Tietosuoja-asetuksessa ei tarkemmin säädetä, miten tiedot on poistettava. Tarvittavat toimenpiteet riippuvat tietojen muodosta ja siitä, miten se on mahdollista. Rekisterinpitäjälle voi käytännössä tulla ongelmia poistetaanko tiedot tietokantojen ohella myös varmuuskopioista, vai aiheutuuko siitä ylimääräistä riskiä muille rekisteröidyille. Usein tiedot poistetaankin tietokannoista niin, etteivät ne näy normaalissa toiminnassa, mutta tietokannan ylläpidon kautta tiedot ovat saatavissa esille. Tekniset rajoitteet huomioiden oleellista on se, ettei rekisterinpitäjä, tietojenkäsittelijä tai muu taho pääse enää poistettuja tietoja käsittelemään. (Korpisaari ym. 2018, 223–225; Yleinen tietosuoja-asetus 5 artikla 1 c k.)

On olemassa erityisiä tilanteita, jolloin rekisteröidyllä ei ole oikeutta saada henkilötietojaan poistetuksi. Tällöin tietoja säilytetään lakiin perustuvien oikeuksien toteuttamiseksi. Poisto-oikeutta ei ole, jos tietojen käsittely on tarpeellista esimerkiksi sananvapauden ja tiedonvälityksen vapauden vuoksi. Säännöstä sovelletaan erityisesti lehdistön, radion tai television tiedonvälitystoiminnassa. Rekisterinpitäjällä on oikeus säilyttää henkilötiedot myös noudattaessaan lakisääteistä velvoitettaan, suorittaessaan yleistä etua koskevaa tehtävää tai käyttäessään sille kuuluvaa julkista valtaa. Tähän sisältyy esimerkiksi julkisessa hallinnossa tapahtuva tietojen käsittely ja säilyttäminen. Tietoja voidaan säilyttää myös kansanterveyteen liittyvän yleisen edun vuoksi. Kyseessä voi olla esimerkiksi vakava terveysuhka tai lääkkeiden tai lääkinnällisten laitteiden laatuun ja turvallisuuteen liittyvät asiat. Tietoja ei saa myöskään poistaa, jos käsittelyn tarkoitus on yleistä etua koskeva arkistointi, tieteellinen tai historiallinen tutkimus tai tilastointi. Tiedot on säilytettävä myös oikeusvaateen laatimista, esittämistä tai puolustamista varten. (Korpisaari ym. 2018, 232–233; Voutilainen 2019, 110–112; Yleinen tietosuoja-asetus 17 artikla 3 k.)

Tietosuojasetuksen 18 artiklassa on säädetty rekisteröidyn oikeudesta rajoittaa omien henkilötietojensa käsittelyä. Käytännössä rajoittaminen tarkoittaa sitä, että rajoituksen piiriin kuuluvia tietoja saa käsitellä vain rekisteröidyn suostumuksella, oikeudellisia vaatimuksia varten tai toisen luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön oikeuksien suojaamiseksi tai yleistä etua koskevien syiden vuoksi. (Alapuranen ym. 2020, 97.). Käsittelyn rajoittaminen on väliaikainen toimenpide, jonka tarkoituksena on estää lainvastainen tai ilman perusteita tapahtuva henkilötietojen käsittely. Toisaalta rekisterinpitäjällä on velvollisuus varmistaa, että tiedot ovat virheettömiä ja ajantasaisia, joka voidaan rajoittamisen aikana selvittää. Käsittelyn rajoittamiseksi valitut tiedot voidaan esimerkiksi siirtää toiseen käsittelyjärjestelmään, estää käyttäjien pääsy rajattuihin tietoihin tai poistaa julkaistut tiedot väliaikaisesti verkkosivustolta. Kun käsittelyn rajoitus poistetaan, pitää rekisterinpitäjän ilmoittaa asiasta rekisteröidylle. (Tietosuojavaltuutetun www-sivut 2019; Voutilainen 2019, 111–112.)

Henkilötietojen rajoittamisesta huolimatta rekisterinpitäjällä on oikeus säilyttää henkilötiedot, mutta ei käsitellä niitä ilman rekisteröidyn suostumusta. Säilyttäminen on perusteltua esimerkiksi myöhempien oikeudellisten vaatimusten tai kanteiden esittämisen varalta. (Korpisaari ym. 2018, 237.). Rekisteröidyn oikeus vaatia henkilötietojensa käsittelyn rajoittamista koskee seuraavia tilanteita:

- Rekisteröity kiistää henkilötietojen paikkansapitävyyden, jolloin käsittelyä rajoitetaan ajaksi, jonka aikana rekisterinpitäjä varmistaa asian.
- Käsittely tapahtuu lainvastaisesti, mutta rekisteröity vastustaa henkilötietojensa poistamista ja vaatii sen sijaan käytön rajoittamista.
- Rekisterinpitäjä ei tarvitse enää kyseisiä henkilötietoja, mutta rekisteröity tarvitsee niitä oikeustoimen laatimisen, esittämisen tai puolustamisen vuoksi.
- Rekisteröity on vastustanut henkilötietojen käsittelyä muuhun kuin suoramarkkinointitarkoitukseen, jolloin odotetaan sen todentamista, syrjäyttääkö rekisterinpitäjän oikeutettu peruste rekisteröidyn vaatimuksen. (Tietosuojavaltuutetun www-sivut 2019; Voutilainen 2019, 112.)

Rekisterinpitäjän on ryhdyttävä ilman aiheetonta viivytystä toimenpiteisiin saadessaan rekisteröidyltä pyynnön henkilötietojen oikaisemiseen, poistamiseen tai käsittelyn

rajoittamiseen. Pyynnön käsittelemisessä tulee noudattaa samoja määräaikoja kuin rekisteröidyn pyytäessä omien henkilötietojansa tarkastusta (Yleinen tietosuojasetus 12 artikla 3 kohta). Käytännössä "ilman aiheetonta viivyytystä" tarkoittaa muutamaa päivää, mutta ajankesto riippuu henkilötietojen luonteesta ja vaadittavista toimenpiteistä. Joka tapauksessa rekisteröidyn pyyntöön tulee vastata vähintään kuukauden kuluessa sen vastaanottamisesta ja kertoa mihin toimenpiteisiin on ryhdytty. Mikäli pyyntöjä on useita tai ne ovat monimutkaisia, rekisterinpitäjä voi ilmoittaa tarvitsevana lisäaikaa käsittelylle. Sitä on mahdollista saada lisää enintään kaksi kuukautta. Pidentyneestä käsittelyajasta on ilmoitettava rekisteröidylle kuukauden kuluessa pyynnön vastaanottamisesta. Viimeistään kolmen kuukauden kuluessa pyynnön vastaanottamisesta on ilmoitettava mihin toimenpiteisiin on ryhdytty. (Tietosuojavaltuutetun www-sivut 2020; Voutilainen 2019, 112–113.)

Jos rekisterinpitäjä arvioi, että edellytykset henkilötietojen oikaisemiseen, poistamiseen tai käsittelyn rajoittamiseen puuttuvat, voi se kieltäytyä toteuttamasta pyyntöä joko osittain tai kokonaan. Tällöin rekisterinpitäjän tulee antaa rekisteröidylle perusteltu vastaus, josta ilmenee kieltäytymisen syy. Vastaus on annettava vähintään kuukauden kuluessa pyynnön vastaanottamisesta. Samalla on kerrottava rekisteröidylle, että hänen on mahdollista toimittaa asia tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi tai käyttää muita oikeussuojakeinoja. Jos kyseessä on ilmeisen kohtuuton tai perusteeton pyyntö, on rekisterinpitäjällä mahdollisuus periä kohtuullinen maksu toimenpiteistä tai kieltäytyä pyynnöstä. Kohtuuttomina voidaan pitää erityisesti usein toistuvia pyyntöjä. Rekisteröidyllä on mahdollisuus antaa myös lisäselvitystä pyyntönsä tueksi, mutta oleellista on jo alunperin selkeästi esitetty ja perusteltu pyyntö. (Tietosuojavaltuutetun www-sivut 2020; Voutilainen 2019, 112–113.)

Rekisterinpitäjällä on ilmoitusvelvollisuus koskien henkilötietojen oikaisua, poistamista tai käsittelyn rajoittamista. Sen perusteella tehdyistä toimenpiteistä on ilmoitettava jokaiselle vastaanottajalle, jolle henkilötietoja on luovutettu. Mikäli tehtävä on mahdoton tai vaatii kohtuutonta vaivaa, ei ilmoitusta vaadita. Myös rekisteröidylle on ilmoitettava vastaanottajat, mikäli hän sitä pyytää. (Tietosuojasetus 19 artikla). Säädöksessä on kyse rekisterinpitäjän informointivelvollisuudesta ja toiminnan läpinäkyvyyden osoittamisesta. Kohtuuton tai mahdoton tilanne johtuu tavallisesti jostakin

oikeudellisesta tai todellisesta tilanteesta, jossa osa vastaanottajista on tuntemattomia tai vastaanottajamäärä on liian suuri. (Korpisaari ym. 2018, 239–240.)

5.4 Oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen

Rekisteröidyllä on oikeus saada omat koneellisesti luettavissa olevat henkilötietonsa itselleen ja siirtää ne toiselle rekisterinpitäjälle, jos se teknisesti on mahdollista. Säädöksen tavoitteena on antaa rekisteröidylle mahdollisuus hyödyntää hänestä kerättyjä tietoja toisen rekisterinpitäjän toiminnassa. (Yleinen tietosuoja-asetus 20 artikla.). Asetuksessa on säädetty useita edellytyksiä ja rajoituksia oikeuden soveltamiseen. Ensinnäkin henkilötietojen käsittelyn tulee olla automaattista ja käsittelyn pitää perustua suostumukseen tai sopimukseen, Siirrettävät henkilötiedot koskevat vain rekisteröidyn itse toimittamia tietoja, joten rekisterinpitäjän toiminnassa syntyneet tiedot eivät kuulu oikeuden piiriin. Tietojen siirtämisestä ei saa aiheutua haittaa kolmansille osapuolille. Oikeutta ei voida soveltaa, jos henkilötietojen käsittely perustuu rekisterinpitäjän lakisääteiseen velvoitteeseen, yleistä etua koskevaan tehtävään tai julkiseen vallankäyttöön. (Andreasson ym. 2019, 169; Voutilainen 2019, 117–118.)

Henkilötietojen siirtotavaksi on määritelty jäsenelty, yleisesti käytetty ja koneellisesti luettava muoto. Paperilla toimitetut tiedot eivät siten kuulu tämän tietosuoja-asetuksen piiriin. Siirto-oikeus ei koske rekisterinpitäjän muualta hankkimia tietoja eikä rekisteröidyltä saatujen tietojen perusteella koostettuja tai analysoituja tietoja. Oikeuden käyttäminen ei vaikuta rekisteröidyn muihin oikeuksiin, kuten oikeuteen tarkistaa tiedot, vaatia tietojen poistamista tai käsittelyn rajoittamista. Siirto-oikeus ei myöskään tarkoita sitä, että tiedot pitäisi poistaa alkuperäisen rekisterinpitäjän järjestelmästä, vaan se voi edelleen käsitellä tietoja ja rekisteröity käyttää palveluita entiseen tapaan. Asetus ei velvoita rekisterinpitäjiä ylläpitämään tai muokkaamaan yhteensopivia järjestelmiä, mutta se kannustaa tekemään yhteistyötä ja kehittämään järjestelmiä yhteentoimiviksi. (Hanninen ym. 2017, 67; Korpisaari ym. 2018, 244–246; Yleinen tietosuoja-asetus, johdanto 68.)

Tietosuojavaltuutettu ohjeistaa rekisterinpitäjiä informoimaan henkilötietojen siirto-oikeudesta ja sen käyttötarkoituksesta avoimesti. Ennen tietojen siirtoa rekisteröidyn

henkilöllisyys pitää todentaa ja tarvittaessa pyytää lisätietoja henkilöllisyyden varmistamiseksi. Organisaatiolle on asetettu samat velvollisuudet toimenpiteisiin ryhtymisestä, kuten jo edellä on tullut ilmi. Siirtopyynnön saatuaan rekisterinpitäjän pitää vastata viipymättä tai vähintään kuukauden kuluessa mihin toimenpiteisiin se on ryhtynyt pyynnön vuoksi. Pynnön monimutkaisuuden tai suuren määrän perusteella käsittelyyn on mahdollista saada kaksi kuukautta lisääaikaa. Mahdollisesta kieltäytymisestä on annettava perusteltu vastaus rekisteröidylle kuukauden kuluessa siitä, kun pyyntö on saapunut. Samalla on informoitava mahdollisuudesta valittaa päätöksestä tietosuojavaltuutetulle sekä muista oikeussuojakeinoista. (Tietosuojavaltuutetun www-sivut 2020.)

5.5 Oikeus vastustaa käsittelyä

Rekisteröidyllä on oikeus erityisissä tilanteissa vastustaa häntä koskevaa tietojen käsittelyä. Kyse on rekisteröidyn kielto-oikeudesta, jota koskevan sääntelyn perusteella henkilötietojen käsittely on sallittua, ellei rekisteröity itse sitä kiellä. Tietosuoja-asetuksen 21 artiklan lisäksi kielto-oikeuteen liittyvää sääntelyä löytyy muun muassa terveydenhuollon erityislainsäädännöstä, mutta näissäkin periaate on sama. Tietosuoja-asetuksen mukaan rekisteröity voi vastustaa erityisen henkilökohtaisen syyn vuoksi henkilötietojensa käsittelyä. Tietosuoja-asetus ei tarkemmin määrittele millainen syy pitää olla, mutta jokin peruste on välttämätön, jotta kielto-oikeutta voi vaatia. Rekisterinpitäjä ei voi vastustamispyynnön saadessaan käsitellä enää tietoja, ellei se pysty osoittamaan, että käsittelylle on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy. Se voi olla esimerkiksi lakisääteinen velvollisuus käsitellä henkilötietoja tai tietoja tarvitaan oikeusvaateen laatimisen, esittämisen tai puolustamisen vuoksi. (Voutilainen 2019, 114; Yleinen tietosuoja-asetus 21 artikla 1 k.)

Rekisteröidyllä on oikeus milloin tahansa kieltää henkilötietojensa käsittely, joka tapahtuu suoramarkkinointia varten. Kiellon saadessa rekisterinpitäjällä ei ole enää oikeutta käsitellä tietoja suoramarkkinointitarkoituksessa tai siihen liittyvässä profiloinnissa. Rekisteröity voi käyttää henkilökohtaisen perusteen vuoksi vastustamisoikeuttaan myös silloin kun henkilötietojen käsittely tapahtuu tieteellistä tai historiallista tutkimusta tai tilastollista tarkoitusta varten. Vastustamisoikeuden käyttöala jää kuitenkin

melko kapeaksi, koska sen käyttämiselle on asetettu useita rajoituksia. Sitä voidaan käyttää henkilötietojen käsittelyssä, joka perustuu yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi tai julkisen vallankäytön tai kolmatta osapuolta koskevan edun vuoksi. Nämä tehtävät liittyvät yleensä lakisääteisiin velvoitteisiin, jolloin vastustusoikeutta ei kuitenkaan voida käyttää. Henkilökohtaisen syyn määrittäminen on jätetty asetuksessa myös tulkinnanvaraiseksi, mikä osaltaan heikentää rekisteröidyn vastustusoikeuden käyttöä. (Voutilainen 2019, 114–115; Yleinen tietosuojasetus 21 artikla.)

Vastustusoikeuden käyttöä koskevaan informointiin, vastauksen määräaikoihin ja mahdollisiin perittäviin maksuihin sovelletaan samoja tietosuojasetuksen 12 artiklan mukaisia sääntöjä kuin edellisissä rekisteröidyn oikeuksia koskevissa tilanteissa. Informointi vastustusoikeuden käytön mahdollisuudesta tulee tapahtua viimeistään silloin, kun rekisteröityyn ollaan yhteydessä ensimmäistä kertaa. Se tulee esittää selkeästi ja muusta tiedotuksesta erillään (Yleinen tietosuojasetus 21 artikla 4 kohta). Henkilötietojen käsittelyn kieltäminen on jossain määrin rinnakkainen henkilötietojen poisto-oikeuden kanssa, joista viimeksi mainittu on tehokkaampi oikeuskeino rekisteröidyn kannalta.

6 TIETOSUOJASELOSTEEN KEHITTÄMINEN

Tutkimukselliselle kehittämistyölle ominaiseen tapaan tämäkin prosessi sai alkunsa toimeksiantajalla ilmenneestä käytännön kehittämistarpeesta. Kehittämistyö eroakin tieteellisestä tutkimuksesta, jossa pyritään etsimään uutta tietoa ja luomaan uutta teoriaa pelkästään tieteen vuoksi ilman tiedon soveltamista käytäntöön. Kehittämistyö ei pelkästään pyri selittelemään asioita, vaan etsimään ja ottamaan käytäntöön uusia ratkaisuja. Vaikka konkreettinen tavoite onkin uusi lainmukainen ja asiakkaiden tarpeet täyttävä tietosuojaseloste, voi merkitystä olla myös uuden tiedon tuottamisella käytännöstä. Kehittämistyön prosessi etenee tavallisesti eri vaiheiden kautta eteenpäin, mutta joskus on tarvetta palata myös taaksepäin ennen seuraavaan vaiheeseen siirtymistä.

(Ojasalo ym. 2015, 18–24). Niin tapahtui myös tässäkin prosessissa. Kuviossa 3 olen havainnollistanut pääpiirteittäin kehittämisprosessin eri vaiheet ajankohtineen.

Kuvio 3. Kehittämisprosessin vaiheet

Tutkimuksellisuus ilmeni työssä järjestelmällisyytenä, jolloin tehdyt valinnat perusteltiin ja vältettiin sattumanvaraisia toimenpiteitä. Tietoa kerättiin systemaattisesti ja kriittisesti arvioiden sekä käytännöstä että teoriasta. Kyse oli teoriapainotteisen tiedon siirtämisestä käytäntöön, jolloin hyödynnettiin jo olemassa olevaa tietoperustaa aiheesta. Työhön liittynyt vuorovaikutus muiden toimijoiden kanssa sekä työn esittäminen eri vaiheissa vei kehittämistyötä myös eteenpäin. Prosessin aikana piti huolehtia eettisyyden huomioimisesta ja luottamuksellisuudesta erityisesti tiedonhankinnan ja tulosten esittämisen suhteen. Työtä pyrittiin tekemään rehellisellä ja huolellisella toimintatavalla, sillä tulosten pitää olla myös uskottavia ja luotettavia. (Ojasalo ym. 2015, 18 – 24, 48; Kananen 2012, 161.)

6.1 Suunnitteluvaihe ja tietoperustan hankinta

Opinnäytetyön suunnittelu käynnistyi keväällä 2020 saadessani aiheen toimeksiannattajan tietosuojavastaavalta. Opinnäytetyön prosessi alkoi kehittämiskohteen nykytilan kartoituksesta ja siihen vaikuttavien tekijöiden ymmärtämisestä. Toimeksiannon saadessani aloin pian etsiä aiheeseen liittyvää tietoa sekä teoriasta että käytännöstä. Toimin itsekin samassa organisaatiossa, joten toimintaympäristö oli jo ennestään tuttu. Kehittämiskohde oli melko tuntematon, vaikka informointivelvollisuus ja tietosuojaan liittyvät asiat olivatkin käyneet työpaikan sisäisten koulutusten ja ohjeistusten kautta jonkin verran tutuksi. Aivan ensimmäiseksi kävin aloituskeskustelun helmikuun lopulla 2020 organisaation tietosuojavastaavan kanssa tilanteen kartoittamiseksi. Sain myös tarvittavat dokumentit käyttööni, jotta sain tarkempaa käsitystä aiheesta. Alustava suunnitelma eteni 11.6.2020 tehtyyn sopimukseen opinnäytetyön tekemisestä. Heinäkuussa 2020 sain käyttööni myös muita rekisteriselosteita, jotka eivät olleet julkisesti saatavilla.

Organisaatiolla on käyttötarkoituksen mukaan ryhmitellyt rekisteriselosteet käytössä, joista jo muutamaa on muokattu nykyisen lainvaatimuksen mukaisesti. Valitsin niistä potilastietojärjestelmän rekisteriselosteen tarkempaan tarkasteluun ja kehittämiskohteeksi, koska se on keskeisesti esillä henkilötietojen käsittelyssä ja koskettaa suurinta asiakasryhmää (LIITE 1). Lisäksi kyseisessä selosteessa oli vielä vanha henkilötietolain mukainen asiasisältö, joka kaipasi ensisijaisesti päivittämistä nykyisten vaatimusten mukaiseksi. Myöhemmässä vaiheessa on tarkoitus uudistaa myös muita rekisteriselosteita käyttämällä hyödyksi niitä tietoja, jotka tässä työssä ilmenevät. Suunnitelmaan kuului alussa saada mukaan muitakin toimijoita tietosuojavastaavan lisäksi viimeistään suunnittelu- ja toteutusvaiheessa, mutta koronavirustilanteesta johtuvien etätöiden, kokoontumisrajoitusten ja muiden työkiireiden vuoksi siitä luovuttiin.

Alustavan perehtymisen jälkeen alkoi suunnittelu työn toteuttamisesta. Tavoitteeksi oli asetettu rekisteriselosteiden uudistaminen vastaamaan nykyistä lainsäädäntöä ja asiakkaiden tarpeita. Tämä huomioiden tutkin alustavasti aiheeseen liittyvää lainsäädäntöä ja muuta kirjallisuutta. Myös tietosuojavaltuutetun internet-sivuilta löytyi hyvin selventävää tietoa, mistä aiheesta oli oikeastaan kyse. Koska työn tavoitteena oli asiakaslähtöisyyden huomioiminen, päätin toteuttaa työtä asiakkaan eli rekisteröidyn

näkökulmasta katsottuna. Teoreettinen tausta rakentui tietosuojaselosteen ympärille, jonka ohjaavana lainsäädäntönä toimii yleinen tietosuoja-asetus. Edellä mainittuja asioita punnitessani päätin rajata aihetta ja perehtyä syvällisemmin tietosuoja-asetuksessa säädettyihin rekisteröidyn oikeuksiin sekä henkilötietojen käsittelyä ohjaavaan lainsäädäntöön. Koska tietosuoja-asetuksen mukaisia tietosuojaperiaatteita tulee noudattaa henkilötietojen käsittelyssä, otin myös nämä tarkemmaksi tarkastelukohteeksi. Tavoitteeksi asetettu tietosuojaseloste toimii osaltaan osoituksena tietosuojaperiaatteiden huomioimisesta.

Kun kehittämistehtävä oli määritelty ja aihe sopivasti rajattu oli aika valita menetelmät, joilla tavoitteet voitiin saavuttaa. Tutkimuksellisessa kehittämistyössä teorialla on tärkeä merkitys aiheen ja siihen liittyvien taustatekijöiden ymmärtämisessä. Niin myös erityisesti tässä tehtävässä, jossa informaatio-oikeutta käsittelevästä lainsäädännöstä tulevat vahvasti velvoittavat oikeuslähteet ovat pääosassa. Varsinainen syvällisempi perehtyminen aiheeseen alkoi elokuussa 2020. Lähdekritiikkiä noudattaen valitsin tutkimuskirjallisuudeksi uusimmat henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojalainsäädäntöä koskevat julkaisut. Tuoreen tiedon lisäksi yleisen tietosuoja-asetuksen säädökset oli niissä tuotu kattavasti esille. Tutkimusmateriaali koostui myös asiantuntijaviranomaisten lausunnoista, joita edusti muun muassa tietosuojatyöryhmän ohjeet ja suuntalinjat sekä tietosuojavaltuutetun ohjeistukset. Aihetta paremmin ymmärtääkseni havainnoin organisaation omia käytänteitä ja ohjeistuksia saatavissa olevista lähdemateriaaleista ja tein niistä tarkentavia kysymyksiä kuntayhtymän tietosuojavastaavalle.

6.2 Vertailukohteiden valinta ja taustatiedot

Kun aiheen riittävä ymmärrys teoretiedon ja muun dokumenttiaineiston pohjalta oli hankittu, oli aika siirtyä tutkimaan muiden organisaatioiden informointikäytänteitä käytännössä. Benchmarkingin avulla oli tarkoitus selvittää, minkälaisia toimintatapoja toisilla organisaatioilla on käytössä ja miten he ovat toteuttaneet asiakaslähtöisyyttä ja tietosuoja-asetukseen perustuvia velvoitteita käytännössä. Tuloksia on arvioitava kriittisesti, sillä ratkaisut eivät välttämättä ole sovellettavissa omaan organisaatioon. Tärkeintä onkin uusien oivalluksien ja virikkeiden löytäminen vertailun avulla. Koska

asiakkaiden informointi pitää toteuttaa läpinäkyvästi ja helposti saatavilla olevalla tavalla, on perusteltua tehdä vertailua kohdeorganisaatioiden internet-sivuilta. Vertailun jälkeen tuloksia pitää arvioida kriittisesti, löytyykö niistä jotakin uutta opittavaa omassa toiminnassa. Asiakkaiden informointi henkilötietojen käsittelystä on läpinäkyvyysperiaatteen mukaan julkista toimintaa, johon erityisiä salassapitosäännöksiä ei sovelleta. Vertailutoiminnan laillisuus on siten varmistettu. (Ojasalo ym. 2015, 186.)

Koska laadullisessa tutkimusmenetelmässä oleellista ei ole aineiston määrä vaan sen laatu, valikoitui vertailukohteiksi neljä sosiaali- ja terveystalvueluita järjestävää organisaatiota, jotka organisaatio- ja palvelurakenteeltaan vastaavat merkittävästi omaa organisaatiota. Jokainen kuntayhtymä koostuu useammasta jäsenkunnasta koon vaihdeltaessa yhtä suuresta suurempaan kuin oma organisaatio. Vertailukohteiksi valikoituvat Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymä (Keusote), Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä (PHHYKY), Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymä (RASHKY) ja Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä (Eksote). Tarkoitukseni oli vertailun avulla selvittää, miten kyseiset kuntayhtymät ovat toteuttaneet asiakkaiden informointia henkilötietojen käsittelystä. Vastaavatko informointiin käytetyt selosteet sisällöltään uusia vaatimuksia? Jos vastaavat, mitä samanlaisia piirteitä niissä ilmenee? Kiinnitin huomiota myös siihen, miten helposti selosteet ovat löydettävissä ja ovatko ne käyttötarkoituksen perusteella laadittuja. Vaikka varsinaiseen vertailuun käytin potilasrekisteriselosteita, selvitin samalla myös muiden esillä olevien selosteiden ajantasaisuutta paremman kokonaiskuvan saadakseni.

Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymä vastaa noin 33 000 asukas pohjalla ja 1 100 henkilön työntekijämäärällä eniten omaa organisaatiota. Palvelutarjonta on myös yhtenevä, tosin ympäristöterveydenhuollon palvelut eivät sisälly heidän toimintaansa. Tietosuojasioon oli suhteellisen helppo löytää asiakkaalle suunnatusta informointiosista. Tietosuojasta kertovasta yleisestä informaatiosta löytyi maininta, että tietosuojaselosteita ollaan päivittämässä, jonka vuoksi osa selosteista on vielä rekisteriselosteen nimellä. Informaation alta löytyi hyvin palvelualueittain ryhmitellyt selosteet, joita oli yhteensä 25 kappaletta. Niistä 8 oli uusittu tietosuojasetuksen säädökset huomioiden tietosuojaselosteiksi, mutta 17 oli sisällöltään ja nimeltään vanhansiältöisiä rekisteriselosteita. Asiakkaalle suunnatusta tiedonsaantioikeudesta löytyi

erillinen informointi, jossa oli mainittu muun muassa tietojen oikaisua tai tarkistusta koskevat tiedot. (Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymän www-sivut 2020.)

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä järjestää sosiaali- ja terveyspalvelut 129 000 asukkaalleen. Jäsenkuntia on yhdeksän ja työntekijöiden määrä on noin 5 000. Lappeenrannassa sijaitseva Etelä-Karjalan keskussairaala vastaa alueella erikoissairaanhoidosta. Tietosuojaselosteet löytyivät ytimekkäästi ilman erityisempää informointiosuutta suoraan Eksote-valintapalkin yhteydestä. Kaikki 23 tietosuojaselostetta olivat aakkosjärjestyksessä selkeästi esillä. Yleissilmäyksellä havaitsin, että lakiin perustuvat viittaukset selosteissa olivat tarkoin määritelty. Asiakkaiden ja potilaiden oikeuksista kertova yleinen informointi löytyi erillisestä osiosta saman Eksote-valintapalkin alta kuin tietosuojaselosteetkin. Oikeudet oli esitetty kattavasti ja ymmärrettävästi. Oikeuksien käyttöön suunnatut lomakkeet löytyivät erillisten linkkien takaa. Erillinen informointi toi hyvin esiin myös muut kuin henkilötietojen käsittelyyn liittyvät oikeudet, kuten esimerkiksi valinnanvapauden ja hoitoon tyytymättömyyden valitusohjeet. (Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän www-sivut 2020.)

Kuudesta jäsenkunnasta muodostuva Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymä edustaa 200 000 asukkaan väestöpohjalla huomattavasti suurempaa organisaatiota kuin kaksi edellistä. Henkilöstön määrä on noin 3 500. Mukana on useampia yli 40 000 asukkaan kaupunkeja, kuten Hyvinkää, Järvenpää ja Nurmijärvi. Asiakkaalle suunnattujen tietosuojaoikeuksien yhteydestä löytyivät tietosuojaselosteet, joita oli esillä 12 kappaletta. Nämä kaikki oli päivitetty hiljattain touko–syyskuun 2020 välisenä aikana ja ne vastasivat sisällöltään uusia vaatimuksia. Selosteet eivät kuitenkaan olleet keskeisesti sivustolla esillä, vaan tietosuojaan liittyvistä asioista informoitiin tietosuojaosiossa erikseen aihealueittain. Esimerkiksi henkilötietojen käsittelystä ja rekisteröidyn oikeuksista ja niiden toteuttamisesta kertoviin selostuksiin pääsi tutustumaan erillisistä linkeistä klikkaamalla. Tässä informointitavassa tietosuojaan liittyvistä asioista on kerrottu kattavasti ja selkeästi omassa osiossa, jolloin tieto on helposti löydettävissä ja luettavissa. (Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän www-sivut 2020.)

Viimeinen vertailukohde Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä edustaa kooltaan suurinta organisaatiota. 12 jäsenkuntaa sisältävä kuntayhtymä järjestää noin 212 000

asukkaalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä ympäristöterveydenhuollon palvelut. Alueella toimii myös Päijät-Hämeen keskussairaala. Työntekijöiden määrä on noin 7 000 henkilöä. Tietosuoja-asiat löytyivät asiakkaalle suunnatusta informoinnista koostetusti aihealueittain. Asiakkaan oikeuksiin liittyvät lokitieto-, selvitys- ja kopiopyynnöt sekä tietojen korjausvaatimukset lomakepohjineen olivat hyvin esillä. Myös tietosuojaselosteet löytyivät hetken etsinnän jälkeen omasta linkistä rekisterinpitäjätiedon kanssa. Selosteita löytyi 21 kappaletta, joista noin puolet oli vanhoja rekisteriselosteita ja puolet tietosuoja-asetuksen mukaisia tietosuojaselosteita. Muutamassa rekisteriselosteessa oli linkissä maininta uudesta 2020 tehdystä päivityksestä, mutta ne olivat kuitenkin vanhan henkilötietolain mukaisia rekisteriselosteita. Selosteiden yhteydestä löytyi maininta, että osa rekisteriselosteista on vielä päivittämättä tietosuoja-asetuksen mukaisesti ja tullaan päivittämään myöhemmin. (Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän www-sivut 2020.)

6.3 Vertailun tulokset

Tietosuoja-asetuksessa ei varsinaisesti ole säädetty informointitapaa eikä yksityiskoh-
tia, joilla tietosuoja-asetuksen 13 ja 14 artiklan mukaiset tiedot pitäisi rekisteröidylle
toimittaa. Vertailussa tulikin hyvin ilmi organisaatioiden erilaiset informointikäytän-
teet. Tosin kaikissa vertailukohteissa oli käytössä tietosuojaselosteita, mutta kahdessa
kohteessa oli lisäksi vanhoja rekisteriselosteita mukana. Eksotessa kaikki uudet lain-
mukaiset tietosuojaselosteet olivat selkeästi esillä, mutta informointia toteutettiin laa-
jasti myös asiakkaan ja potilaan oikeuksista kertovassa yleisessä informoinnissa. Myös
Keusotessa oli käytössä uudet tietosuojaselosteet, mutta ne eivät olleet keskeisesti
esillä, vaan asiakasta informoitiin henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä asioista erilli-
sellä informaatiolla. RASHKY:ssä oli kappalemääräisesti eniten selosteita esillä,
mutta niistä vain 32 % oli uudenmuotoisia tietosuojaselosteita, kun taas vanhoja re-
kisteriselosteita oli 68 %. Selosteet oli ryhmitelty asianmukaisesti palvelualueittain,
joka selvensi runsaslukuista selostemäärää. PPHYKY:ssä selosteiden esitystavoissa ja
dokumenttipohjissa oli eniten eroavaisuuksia. Käytössä oli melko tarkalleen puolet
uudenmuotoisia tietosuojaselosteita ja puolet vanhoja rekisteriselosteita. Asiakkaan
oikeuksista ja niiden käyttämisestä oli selkeät opasteet tietosuojaselosteiden jäädessä
informoinnissa hieman taka-alalle.

Koska kaikilla vertailukohteilla oli käytössä uudenmallisia tietosuojaselosteita, tarkastelin seuraavaksi mitä yhteisiä piirteitä niistä ilmenee. Otin vertailuun potilasrekisterin, koska se oli kaikilla päivitetty uuden lainsäädännön mukaiseksi tietosuojaselosteeksi. Lisäksi niistä tulisi ilmetä tietosisältöön liittyviä yhteneväisyyksiä, jolloin vertailu olisi paremmin toteutettavissa. Kyseinen potilasrekisteri vastaa myös eniten omaa potilastietojärjestelmän rekisteriselostetta, joka on varsinaisena kehittämiskohteenä. Dokumenttianalyysin avulla pyrin selvittämään tietosuojaselosteiden sisältöön liittyviä merkityksiä yhteisten piirteiden löytämiseksi. Koska selosteiden tietosisältö oli laaja, tiivistin niissä olevaa informaatiota ja karsin epäolennaisesti vaikuttavia tekijöitä pois. Aineiston pelkistäminen havaintojen määrää karsimalla auttaa tunnistamaan yhteisiä piirteitä parhaiten ja helpottaa informaation käytettävyyttä. (Ojasalo ym. 2015, 136–139.). Tein excel-pohjaisen vertailutaulukon, johon keräsin vertailun kannalta huomioitavia tekijöitä sekä näistä johdettuja yhteenvedoja (LIITE 2).

Ensimmäiseksi vertailin selosteen pituutta, joka oli noin 4–6 sivua, vain yksi oli huomattavasti pidempi ollen 10 sivua. Sisällön suhteen huomioin, että kaikissa oli rekisterin nimi mainittu ensimmäisenä. Rekisterinpitäjän ja tämän edustajan yhteystietoina oli lähinnä osoite ja sähköpostiosoite, lisäksi kahdessa oli myös puhelinnumero. Tietosuojavastaavan yhteystiedot oli tarkoin merkitty sisältäen puhelinnumeron ja sähköpostiosoitteen. Ryhmäkohtainen tietosuojavastaavan sähköpostiosoite oli käytössä kolmessa vertailukohteessa, mutta kooltaan lähempänä omaa organisaatiota olevassa oli henkilökohtainen sähköpostiosoite. Henkilötietojen käsittelyn tietosuoja-asetuksen mukainen oikeusperuste oli vain kahdessa mainittu. Rekisterin tietosisältö ja säännönmukaiset tietojen luovutukset olivat laajasti selostettu kolmessa kohteessa, mutta yhdessä hyvin suppeasti. Sisältöön liittyviä eroavaisuuksia niissä oli huomattavasti. Säilytysaikojen informoinnissa löytyi eniten eroja kaikissa kohteissa. Rekisteröidyn oikeudet oli tuotu kaikissa esille, mutta sisältö hieman vaihteli. Kaikissa kohteissa oli informoitu hyvin valitusoikeudesta valvontaviranomaiselle sekä mainittu myös yhteystiedot.

6.4 Tietosuojaselosteen toteutus

Kun kehittämiskohteesta oli saatu syvälinen ymmärrys teoriaan pohjautuvan ja muun tiedonhankinnan jälkeen, oli aika soveltaa saatua tietoa käytännössä. Luonnostelin uutta tietosuojaselostetta wordin lomakepohjalle laatimalla siihen taulukon, johon otikoin tietosuojasetuksessa vaaditut informoitavat kohdat henkilötietojen käsittelystä. Kehittämistyölle ominaiseen tapaan työtä tehdään vuorovaikutuksessa muiden toimijoiden kanssa, joten pyysin pian alkuvaiheessa tietosuojavastaavan arviota työn aloituksesta. Pidimme pienen palaverin yhteisten suuntalinjojen varmistamiseksi. Tämän jälkeen luonnostelin kohta kohdalta omaan organisaatioon kohdistuvat informointiin liittyvät asiat peilaten niitä tietosuojasetuksessa säädettyihin vaatimuksiin. Käytin apuna myös vanhaa rekisteriselostetta, joka sisältää myös yhteneviä asiasisältöjä kuin tietosuojasetus edellyttää. Eri vaihtoehtoja ja esitystapoja suunnitellessani hyödynsin myös muista organisaatioista vertailun perusteella saatuja tietoja ja hyviä käytänteitä esitystapojen suhteen.

Alun perin suunnitelmana oli, että selosteen kehittämisvaiheessa voisi ottaa mukaan palvelumuotoilun keinoin organisaatiossa toimivan asiakasraadin. Tämä osoittautui kuitenkin haasteelliseksi. Uusi asiakasraati pääsi aloittamaan toimintansa korona-tilanteen vuoksi vasta elokuussa 2020 yhdellä kokoontumisella. Seuraava kokoontuminen tapahtuisi 10.11.2020, jolloin tietosuojaselosteen kehittämisvaiheesta pitäisi olla saatavilla jo valmis luonnos. Tietosuojaselostetta koskevat sisältövaatimukset edellyttävät myös etukäteen tutustumista tietosuojasetuksen säädöksiin, jota ei välttämättä voisi aikataulun vuoksi tässä kohdin edellyttää. Mikäli työhön asetettu aikataulu olisi sallinut eikä kokoontumisrajoituksia olisi ilmennyt, olisi asiakkaiden osallistaminen selosteen kehittämisvaiheessa ollut paremmin toteutettavissa.

Tietosuojaselostetta luonnostellessa ilmeni hyvin laadullisen tutkimusprosessin eteneminen sykleissä. Analyysin jälkeen piti palata uudestaan syventämään teoriatietoa paremman ymmärryksen saamiseksi. Kun kaikki tarvittavat kohdat oli laadittu, oli aika esittää ehdotus tietosuojavastaavalle arviointia varten. Käytin joissakin kohdissa useampia vaihtoehtoja, joista olisi hyvä valita omaan organisaatioon sopivin ratkaisu. Vertailimme yhdessä kohta kohdalta asiasisältöä ja päädyimme vaihtoehdoissa mielestämme parhaaseen lopputulokseen. Tämän jälkeen tein tarvittavat muutokset,

viimeistelin luonnoksen ulkoasua ja tallensin lomakkeen kuntayhtymän omalle kirjepohjalle (LIITE 3). Toimitin tietosuojaselosteen uudelleen tietosuojavastaavan tarkastettavaksi ja hyväksyttäväksi. Koska työn ohessa tapahtuva yhteinen tapaaminen oli hankala sovittaa työkiireiden vuoksi uudelleen, toimi sähköposti parhaiten uuden dokumentin välittämisessä.

Selostetta on tarkoitus esittää myöhemmin myös muille asianosaisille tietosuojavastaavan toimesta. Aikataulusta ja koronavirustilanteesta aiheutuvien etätöiden sekä työstä johtuvien kiireiden vuoksi yhteistä kehittämissaikaa eri toimijoiden kesken oli haasteellista sovittaa. Välitin uusitun tietosuojaselosteen kehittämispäällikölle ja hänen välityksellään asiakasraatilaistilaisille, jotka saivat halutessaan arvioida tietosuojaselosteen ymmärrettävyyttä joko sähköpostitse tai puhelinhaastatteluna. Esitin saatetekstissä tarvittavat taustatiedot aiheesta ja selventävät perusteet työlleni. Pyysin viestissäni arvioimaan erityisesti tietosuojaselosteen ymmärrettävyyttä seuraavin kysymyksin: Selviääkö selosteesta se, minkä vuoksi henkilötietoja kerätään ja käsitellään? Saako tietojen luovutuksesta ymmärrettävän ja kattavan kuvan, minne tietoja voidaan luovuttaa? Onko rekisteröidyn oikeudet tuotu ymmärrettävästi esille? Noudatatako teksti mielestäsi tiivistä ja selkeää esitystapaa? Myös vapaat kommentit olivat tervetulleita. Vaihtoehtoisesti ehdotin puhelinhaastattelua, jolloin olisin voinut antaa vielä lisäselvitystä aiheesta.

Sain asiakasraadinn jäseniltä kaksi vastausta sähköpostitse. Ensimmäisessä arvioinnissa todettiin selosteesta saatavan selkeän käsityksen henkilötietojen käsittelyn tarkoituksesta, tietojen luovuttamisesta sekä oikeuksista. Vastaajan mielestä teksti oli tiivistä, selkeää ja virheetöntä. Myös toinen arviointi oli myönteinen. Vastaaja totesi selostetta lukiessaan saaneen ymmärrettävän kuvan siitä, mitä tietoja kerätään ja mihin luovutetaan. Esitystapa oli hänen mielestään sopivan tiivis ja selkeä. Vaikka vastauksia tulikin vain kaksi, olivat arvioinnit mielestäni sitäkin arvokkaampia. Vastaajat edustivat asiakasraatiin kuuluvina sitä ryhmää, jolle informointia suunnataan. Heidän tekemien arviointien perusteella ei erityistä tarvetta selosteen sisältömuutoksiin ilmennyt. Mahdolliset muut myöhemmin tulevat arviot tai muutosehdotukset voidaan ottaa myöhemmässä vaiheessa huomioon. Tietosuojaseloste tullaan julkaisemaan organisaation internet-sivuilla ja testaamaan sen toimivuutta käytännössä. Kehittämistyön ollessa

yleensä jatkuva prosessi, tulee selosteen ymmärrettävyyttä arvioida pidemmän ajan kuluessa ja tehdä tarvittaessa muutoksia saatujen palautteiden perusteella.

6.5 Tulosten luotettavuus

Opinnäytetyössä saatavat tulokset tulee olla luotettavia ja uskottavia. Tiedon luotettavuus on varmistettu työn eri vaiheiden ja saatujen tulosten dokumentoinnilla. Dokumentaatio osoittaa sen mitä kehittämistyön aikana on tehty ja millä tavalla. Opinnäytetyössä tehdyt valinnat, vaihtoehdot ja ratkaisut on kirjattu ja perusteltu työssä esille. Tulokset on pyritty esittämään objektiivisesti ilman tutkijan omia mielipiteitä tai toiveita. Käytetyt menetelmät on kuvattu tarkoin ja tietoa on analysoitu kriittisesti. Kehittämistutkimuksen tarkoituksena ei ole tieteen tavoin yleistää vaan ymmärtää ilmiötä. Tulokset koskettavat pääosin yksittäistä tapausta, kuten tässäkin kehittämistyössä ilman tulosten yleistettävyyttä tai toistettavuutta. (Kananen 2012, 161–166.). Opinnäytetyötä on pyritty tekemään eettisten ohjeiden mukaan rehellisesti ja huolellisesti kunnioittamalla toisten tekijöiden ja asiantuntijoiden tekstejä ja ajatuksia huolellisesti tehdyillä lähdemerkinnöillä sekä välttämällä harhaanjohtavia tai ristiriitaisia tulintoja (Ojasalo ym. 2015, 48–49).

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia informointiin liittyviä velvoitteita EU:n yleinen tietosuojasetus asettaa organisaatiolle henkilötietojen käsittelystä. Työn tavoitteena oli saada aikaan uudistetut tietosuojaselosteet, jotka vastaisivat nykyistä lainsäädäntöä sekä asiakkaiden tarpeita. Tietosuojasetuksen 12 artiklassa on säädetty läpinäkyvästä informoinnista ja viestinnästä, jota tulkiten ja soveltaen asiakaslähtöisyys tulee jo sinällään paremmin huomioiduksi. 12 artikla sisältää myös yksityiskohtaiset säädökset rekisteröidyn oikeuksien käyttöä varten. Informoinnin edellyttämät tiedot sisältyvät 13–14 artiklan mukaisiin tietoihin, joita teoriaosuudessa käsittelemme tarkemmin. Koska asiakkaiden informointi perustuu näin ollen vahvasti velvoittavaan lakiasetukseen, pyrin työn teoreettisessa osiossa selventämään ja

soveltamaan kyseisen asetuksen velvoitteita alan oikeuskirjallisuuteen ja asiantuntijoiden ohjeisiin ja lausuntoihin viitaten.

Alun perin oli tarkoitus ottaa palvelumuotoilun keinoin asiakkaita mukaan tietosuojaselosteen kehittämiseen. Tämä olisi ollut mahdollista toteuttaa organisaatiossa toimivan asiakasraadın kautta. Tämä ei kuitenkaan aikataulun eikä koronaviruspandemiasta johtuvien kokoontumisrajoitusten vuoksi onnistunut. Lisäksi asiakasraadın mukanaolo olisi edellyttänyt mukana olevilta henkilöiltä tietoperustan hankkimista etukäteen, joka olisi aikataulun vuoksi ollut haasteellista. Asiakasraadille välitettiin kuitenkin kehitetty tietosuojaseloste arvioitavaksi loppuvaiheessa, josta seurasi kaksi myönteistä palautetta. Asiakkailta saadut arviot jäivät kuitenkin tässä vaiheessa melko vähäisiksi, joten asiakaslähtöisyyden toteutuminen jäi lähes täysin tietosuoja-asetuksen tulkinnan varaan. Toki myöhemmässä vaiheessa, kun tietosuojaseloste julkaistaan käytännössä, otetaan asiakkaiden mahdolliset kehittämis- ja muutostarpeet huomioon.

Tietosuoja-asetus korostaa erityisesti rekisteröidylle kuuluvien oikeuksien ilmoittamisesta ja niiden käyttämismahdollisuudesta. Tähän perustuen käsittelin rekisteröidylle eli asiakkaalle kuuluvia oikeuksia perusteellisemmin omassa teoriaosuudessa. Kaikki oikeudet eivät kuitenkaan yksiselitteisesti koske kaikkia henkilötietojen käsittelytoimia, vaan oikeudet ovat riippuvaisia muun muassa henkilötietojen käsittelyn luonteesta ja tarkoituksesta sekä rekisterinpitäjän lakisääteisistä velvollisuuksista. Pyrin lopputuotoksessa tuomaan selkeästi esiin asiakkaalle kuuluvat oikeudet, jotka kyseisen rekisterinpitäjän toiminnassa on mahdollista toteuttaa. Tietosuoja-asetuksen johdanto-osassa 59 painotetaan erityisesti rekisteröidylle kuuluvien oikeuksien käytön helpottamisesta, johon vaikuttaa erityisesti vuorovaikutuksen tapa. Sähköisen asioinnin mahdollistaminen on suositeltavaa erityisesti silloin kun henkilötietoja käsitellään sähköisesti. Muutoin rekisterinpitäjä voi tarjota useampiakin tapoja oikeuksien käyttämiseen.

Pyrim opinnäytetyössäni selvittämään myös sitä, miten muut organisaatiot ovat toteuttaneet informointia henkilötietojen käsittelystä. Selvitin tätä vertailun avulla neljän eri organisaation informointikäytänteitä tutkimalla. Tein vertailua organisaatioiden internet-sivuilta saatavissa olevista tiedoista, sillä informointi on julkista toimintaa, jota ohjaa läpinäkyvyyden ja osoitusvelvollisuuden periaatteet. Vertailu osoittautui melko

haastavaksi johtuen mielestäni siitä, ettei tietosuoja-asetuksessa määritellä tarkoin tapaa, miten tiedot rekisteröidylle tulee antaa. Tämän vuoksi informoinnissa oli havaittavissa selkeästi erilaisia tapoja ja käytänteitä, joka hankaloitti vertailun tekemistä yleisellä tasolla. Vertailllessani pelkästään uusia lainmukaisia tietosuojaselosteita, löytyi niistä yhteneväisyyksiä, joista oli apua myös oman kohteen kehittämisessä. Hyviä käytänteitä ja toimintatapoja löytyi kuitenkin enemmän asiakkaille suunnatusta yleisestä informoinnista. Vertailu osoitti myös tietosuoja-asetuksen informointivelvoitteen tuomat haasteet muun muassa vanhojen rekisteriselosteiden muodossa. Tietosuoja-asetuksen säädösten soveltaminen ja noudattaminen vaatii sekä aikaa että yksityiskohdista asiaan perehtymistä, joihin ei aina ole mahdollisuutta.

Teoriatiedon hankintaan ja toteutuksen suunnitteluun meni huomattavasti enemmän aikaa kuin olin etukäteen arvioinut. Vaikka aiheen käsittely asiakkaiden näkökulmasta tarkastellen valikoitui varsin pian lähestymistavaksi, koin silti hieman hankalaksi aiheen rajaamisen ja siihen liittyvän teoriatiedon hankkimisen. Jotta aiheesta sai syvällisen ymmärryksen, oli tarkoin valittava tietosuoja-asetusta täydentävät luotettavat kirjallisuuslähteet sekä muut asiantuntijoiden ohjeistukset, joihin teoreettinen tiedonhankinta pohjautui. Tietosuoja-asetuksen ja muun lainsäädännön joukosta valittavat säädökset oli myös ensin valittava ja perusteltava. Valitsin tietosuojaperiaatteet tarkempaan tarkasteluun, koska niitä tulee noudattaa aina kun henkilötietoja käsitellään. Lisäksi niillä on merkitystä asiakkaiden oikeuksien toteutumiseen. Työelämän kiireet toivat välillä haasteita mukana olevien toimijoiden väliseen yhteydenpitoon aikataulun rajaamisessa puitteissa. Tämä oli ymmärrettävää, sillä toimiala huomioiden työtilanteista johtuvat asiat sekä erityisesti koronavirustilanteesta johtuneet kiireet aiheuttivat paljon muutoksia toimeksiantajan normaaliin toimintaan.

Opinnäytetyön tavoitteeksi oli asetettu uudet lainmukaiset ja asiakkaiden tarpeet huomioivat tietosuojaselosteet, joista uudistunut Lifecare-potilastietojärjestelmän tietosuojaseloste edusti konkreettista kehittämisen tuotosta. Kyseinen tietosuoja-asetuksen vaatimukset sisältävä tietosuojaseloste toimii aikanaan jonkin verran apuna myös muiden rekisteriselosteiden päivittämisessä. Organisaatiossa on tällä hetkellä useita kymmeniä henkilötietojen käsittelystä kertovia rekisteriselosteita eri toimintayksiköistä, joiden uusiminen tämän opinnäytetyön aikana ei ollut mahdollista toteuttaa. Rekisteriselosteet kuvastavat organisaation eri toimialoilla ja yksiköissä tapahtuvaa

henkilötietojen käsittelyä, jolloin niihin liittyvät sisältövaatimukset ja yhteyshenkilöt poikkeavat huomattavasti toisistaan vaatien oman erillisen käsittelyn.

Opinnäytetyön tuloksena laaditussa Lifecare-potilastietojärjestelmän tietosuojaselosteessa pyrittiin huomioimaan nykyisen lainsäädännön vaatimukset ja asiakkaiden tarpeet. Tavoitteen saavuttaminen edellytti huolellista perehtymistä teoriaan ja aihealueeseen ennen työn toteutusta. Hankitun teoriataustan lisäksi tiedonhankinta toteutui myös vertailun avulla sekä erityisesti organisaation tietosuojavastaavan avoimella haastattelulla aiheesta. Tietosuoja-asetus asettaa rekisterinpitäjälle aikaisempaa enemmän velvollisuuksia toteuttaa asiakkaiden informointia asiakaslähtöisemmällä tavalla. Tämän perusteella asiakkaiden tarpeet tulevat paremmin huomioiduksi asetuksen velvoitteita noudattamalla. Asiakkaiden osallistaminen varsinaiseen kehittämiseen olisi toki tuonut lisäarvoa työhön, mutta sitä ei tässä voitu toteuttaa. Uudistettu tietosuojaseloste toimitettiin asiakasraadin nähtäväksi, josta saadut kaksi palautetta olivat myönteisiä. Koska kehittämisen tulee olla jatkuvaa, otetaan uudet asiakkaiden arviot ja mahdolliset muutostarpeet huomioon myöhemmin, kun selosteen toimivuutta arvioidaan käytännössä.

Tietosuojaseloste hyödyntää asiakkaita saamaan informaatiota henkilötietojensa käsittelystä ja siihen liittyvistä oikeuksista. Samalla se voi tarvittaessa hyödyntää organisaatiossa toimivia henkilöitä sekä muita yhteistyötahoja. Tietosuojaseloste toimii myös osoituksena tietosuoja-asetuksessa olevien säädösten ja informointivelvoitteen huomioimisesta, jonka perusteella esimerkiksi valvontaviranomaiset voivat arvioida organisaatiossa tapahtuvaa henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuutta. Opinnäytetyön toteuttaminen oli erittäin hyödyllistä myös itselleni, koska se kartutti ammatillista osaamistani ja selvensi oleellisesti henkilötietojen käsittelyyn ja tietosuojaan liittyviä asioita työssäni.

Tietosuojaselostetta kehitettäessä huomasin itsekin ristiriidan, joka informoinnin suhteen on asetettu. Henkilötietojen käsittelystä kertova tieto tulisi esittää kattavasti, mutta samalla tiiviisti, läpinäkyvästi, helposti ymmärrettävästi ja saatavissa olevalla tavalla. Rekisterinpitäjän arvioitavaksi jää, miten informointia tulisi toteuttaa vaatimusten edellyttämällä tavalla käytännössä. Kuten tehtävän aikana ilmeni, voidaan asiakkaille suunnattavaa informointia toteuttaa myös monella muulla tavalla kuin

tietosuojaselosteen muodossa. Se on kuitenkin käytännöllinen tapa, jossa voidaan yhdistää sekä asiakkaiden informointi että organisaation omaan käyttöön soveltuva dokumentti henkilötietojen käsittelystä. Tietosuojaseloste auttaa hahmottamaan käsitteilytoimien laajuutta ja toimii osoituksena tietosuojalainsäädäntöön sisältyvien velvoitteiden huomioimisesta ja tietosuojan kunnioittamisesta.

LÄHTEET

Alapuranen, L., Lehtonen, L., Koskinen, S. & Wiberg, M. 2020. Henkilötietojen käsittely työelämässä. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Andreasson, A., Riikonen, J. & Ylipartanen, A. 2019. Osaava tietosuojavastaava ja EU:n yleinen tietosuoja-asetus. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymän www-sivut. 2020. Viitattu 21.4.2020. <https://www.fshky.fi/>

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 2016/679, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus), 27.4.2016.

Euroopan unionin www-sivut. 2020. Viitattu 29.8.2020. https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-commission_fi

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyshuollon kuntayhtymän www-sivut. 2020. Viitattu 28.9.2020. <http://www.eksote.fi>

Hanninen, M., Laine, E., Rantala, K., Rusi, M. & Varhela, M. 2017. Henkilötietojen käsittely – EU-tietosuoja-asetuksen vaatimukset. Vantaa: Helsingin Kamari Oy.

HE 9/2018. Hallituksen esitys eduskunnalle EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi.

Henkilötietolaki 22.4.1999/523 muutoksineen.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen ja kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2014. Verkkotutkimus opinnäytetyönä: Laadullisen ja määrällisen verkkotutkimuksen opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Keski-Uudenmaan sote-kuntayhtymän www-sivut. 2020. Viitattu 24.9.2020. <https://www.keski-uudenmaansote.fi/>

Kniivilä, S., Lindblom-Ylänne, S. & Mäntynen, A. 2017. Tiede ja teksti. Tehoa ja taitoa tutkielman kirjoittamiseen. 3. uud. p. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Korpisaari, P., Pitkänen, O. & Warma-Lehtinen, E. 2018. Uusi tietosuojalainsäädäntö. Helsinki: Alma Talent Oy.

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/785 muutoksineen.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812 muutoksineen.

Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621 muutoksineen.

Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 35/2017. EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanotyöryhmän (TATTI) mietintö. Viitattu 16.9.2020.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-612-3>

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät: Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. uud. p. Helsinki: Sanoma Pro. Viitattu 2.5.2020.
<https://www.ellibslibrary.com/book/978-952-63-2695-5>

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät: Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3–4. uud. p. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

PeVL 14/2018. Perustuslakivaliokunnan lausunto PeVL 14/2018 vp- HE 9/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi.

Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän www-sivut. 2020. Viitattu 2.10.2020.
<https://www.phhyky.fi/fi/etusivu/>

Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymän www-sivut. 2020. Viitattu 4.10.2020.
<https://www.ras.fi/>

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön: opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turku: Turun ammattikorkeakoulu 2013. Viitattu 29.3.2020. <https://samk.finna.fi/Record/samk.991197756605968>

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731 muutoksineen.

Tietosuojalaki 5.12.2018/1050 muutoksineen.

Tietosuojatyöryhmä WP136. 01248/07/FI. 2007. Lausunto 4/2007 henkilötietojen käsitteestä. Viitattu 16.9.20. https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2007/wp136_fi.pdf

Tietosuojatyöryhmä WP260 rev.01. 2017. Asetuksen 2016/679 mukaista läpinäkyvyyttä koskevat suuntalinjat. 29.11.2017. Viitattu 9.9.2020. <https://tietosuoja.fi/documents/6927448/8316711/L%C3%A4pin%C3%A4kyvyys+fi>

Tietosuojatyöryhmä WP243 rev.01. 2017. Tietosuojavastaavia koskevat ohjeet. 5.4.2017. Viitattu 27.9.2020. <https://tietosuoja.fi/documents/6927448/8316711/Tietosuojavastaavia+koskevat+ohjeet+fi.pdf/3aad84e5-bb59-4e64-bdaf-adc1e5f2d719/Tietosuojavastaavia+koskevat+ohjeet+fi.pdf>

Tietosuojavaltuutetun toimiston www-sivut. 2019. Viitattu 4.3.2020. <https://tietosuoja.fi/etusivu>.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Voutilainen, T. 2019. Oikeus tietoon: Informaatio-oikeuden perusteet. 2. uud. p. Helsinki: Edita Publishin Oy. <https://samk.finna.fi/Record/samk.991291986605968>

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä

Tulostuspäivä 30.5.2018

REKISTERISELOSTE

Henkilötietolaki (523/99) 10 §

Laatimispäivä 20.3.2017, muutospäivä

1 Rekisterinpitäjä	Nimi Puhelin Postiosoite Käyntiosoite	Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä Vaihde (03) 41 911 PL 42, 30101 Forssa Urheilukentänkatu 9
2 Rekisteriä hoitava henkilö tai yhteyshenkilö	Nimi Puhelin Toimialaysikkö Käyntiosoite	Erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon palvelualueiden johtajat Vaihde (03) 41911
3 Rekisterin nimi ja muoto	Effica-potilastietojärjestelmä ☒ atk-tiedostona ☐ manuaalisena	
4 Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus	<p>1 Yleiset edellytykset (Henkilötietolain 8 §)</p> ☒ asiakassuhteen hoitaminen ☐ jäsenyysasioiden hoitaminen ☐ palvelussuhteen hoitaminen ☒ muu, mikä (sanallinen selite) <p>2 Henkilötietojen käsittely erityisiä tarkoituksia varten (Henkilötietolain 4 luku)</p> ☐ tutkimus ☐ tilasto ☐ viranomaisen suunnittelu- ja selvitystehtävä <p>3 Erityislainsäädäntö</p> ☐ nimetty tehtävä ja laki (nimi, nro/vuosi)	
Muut tiedot	Potilastietojärjestelmässä olevia tietoja käytetään potilaan tutkimukseen ja hoidon suunnitteluun, toteutukseen ja seurantaan. Lisäksi rekisteriin merkitään kuolemansyyn selvittämiseen liittyvät tiedot. Tietoja käytetään myös tutkimusten ja hoidon laskutukseen, kuntayhtymän oman toiminnan suunnitteluun ja tilastointiin.	
5 Rekisterin tietosisältö	<ul style="list-style-type: none"> - potilaan nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot - potilaan nimeämä yhteyshenkilö/lähin omainen/läheinen ja alaikäisen potilaan huoltaja - turvakielto tiedot - maksukatto- ja vapaakorttitiedot - lähete-, jono-, ajanvaraus- ja käynti-/hoitojaksotiedot - laboratorio-, röntgen- ja muut tutkimustiedot - tutkimuksen ja hoidon kannalta välttämättömät toimenpide-, hoito-, terveydentila- ja lääkitystiedot sekä todistukset ja lausunnot - riskitiedot - hoitoa koskevat laskutustiedot - potilastietojen luovuttamista koskevat suostumukset ja kiellot - tiedot potilastietojen luovuttamisesta ja luovuttamisen perusteista 	

6 Säännönmukaiset tietolähteet ¹	<ul style="list-style-type: none">- potilaan/hoitajan ilmoittamat tiedot- väestörekisteristä saadut tiedot (esim. kotikunta ja osoite)- tutkimusten ja hoidon yhteydessä muodostuneet tiedot- muiden hoitopaikkojen hoitotiedot potilaan luvalla
7 Säännönmukaiset tietojen luovutukset ja tietojen siirto EU:n ja Euroopan talousalueen ulkopuolelle	<p>Terveydenhuoltolain (1326/2010) 9 §:n perusteella Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin alueen kunnallisen terveydenhuollon toimintayksiköiden (Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän, Hämeenlinnan ja Riihimäen kaupunkien, Hattulan, Hausjärven, Janakkalan ja Lopen kuntien, Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymän sekä Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymän) potilasasiakirjat muodostavat yhteisen potilastietorekisterin (= yhteisrekisteri). Jokainen toimintayksikkö on oma rekisterinpitäjä ja huolehtii rekisterinpitöön liittyvistä velvoitteistaan omien tietojensa osalta.</p> <p>Yhteisrekisterissä olevia eri toimintayksiköiden potilastietoja saa luovuttaa ilman potilaan antamaa suostumusta sen jälkeen, kun hän on saanut yhteisrekisteriä koskevan informoinnin ja kun hänellä on hoitosuhde tietoja tarvitsevaan toimintayksikköön. Potilaalla on oikeus kieltää potilastietojensa käyttö yhteisrekisteriin kuuluvien eri rekisterinpitäjien välillä. Kielto on voimassa toistaiseksi, ja asiakas voi perua sen milloin tahansa.</p> <p>Potilastiedot ovat salassa pidettäviä ja niitä voidaan luovuttaa vain potilaan suostumuksella tai terveydenhuoltolain tai muun lain nojalla.</p> <p>Potilastietojen säännönmukainen luovuttaminen/ muut mahdolliset luovutuksen saajat:</p> <ul style="list-style-type: none">- terveydenhuollon valtakunnalliset rekisterit lakisääteisesti valvonta-, suunnittelu-, tutkimus- ja tilastointitehtäviä varten (esim. THL)- syntymä- ja kuolintiedot Väestörekisterikeskukselle- lainsäädännön perusteella tiedon saantiin oikeutetut viranomaiset (esim. Valvira, aluehallintovirasto)- Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin alueen kunnalliset terveydenhuollon rekisterinpitäjät terveydenhuoltolain mukaisesti hoidon edellyttämässä laajuudessa- muut julkiset ja yksityiset terveydenhuollon toimintayksiköt ja lääkärit potilaan suostumuksella- lääketieteelliseen tutkimuskäyttöön rekisterinpitäjän tai STM:n luvalla- Suomen Syöpärekisteri- potilaan laskuihin liittyviä tietoja laskutus-/perintätoimistolle <p>Tietoja ei luovuteta Euroopan Unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle ilman rekisteröidyn nimenomaista lupaa.</p>

¹ HetiL 10 § ei edellytä nimenomaisesti tiedon merkitsemistä, mutta se on tarkoituksenmukaista merkitä rekisteröityjen tiedonsaantioikeuksien kannalta. Se myös kuvaa osaltaan rekisterin tietosisältöä.

8 Rekisterin suojauksen periaatteet	<p>A. Manuaalinen aineisto Manuaalista aineistoa ei ole.</p> <p>B. ATK:lle tallennetut tiedot Rekisteritiedot ovat salassa pidettäviä. Tietoja saa käyttää hoitoon ja siihen liittyviin tehtäviin osallistuvat henkilöt vain siinä laajuudessa kuin tehtävät edellyttävät. Tietoja käsitteleviä työntekijöitä koskee vaitiolovelvollisuus, joka jatkuu myös työsuhteen päätyttyä. Käyttöoikeuden saaminen edellyttää kirjallista käyttäjäsitoumusta. Rekisterin käyttö edellyttää henkilökohtaista tunnusta ja salasanaa. Käyttöoikeus on tehtävän mukainen ja sisältää toiminnon mukaiset rajaukset. Käyttöoikeus päättyy henkilön siirtyessä pois niistä tehtävistä, joita varten hänelle on myönnetty käyttöoikeus. Rekisterin käyttöä valvotaan lokitietoja seuraamalla.</p> <p>Järjestelmän palvelimet säilytetään lukituissa tiloissa ja ulkoisia yhteyksiä valvotaan palomurein. Järjestelmää käytetään omilta työasemilta.</p>
9 Lisätietoja	

Ohjelma käytössä alla mainituissa yksiköissä, jotka vastaavat asiasisällöstä omalta osaltaan.

Rekisteriä hoitava henkilö tai yhteyshenkilö	Nimi perusterveydenhuollon palvelualueen johtaja
	Puhelin 03 41911
	Osoite PL 42, 30101 Forssa
Rekisteriä hoitava henkilö tai yhteyshenkilö	Nimi erikoissairaanhoidon palvelualueen johtaja
	Puhelin 03 41911
	Osoite PL 42, 30101 Forssa
Rekisteriä hoitava henkilö tai yhteyshenkilö	Nimi mielenterveys- ja päihdetyön palvelualueen johtaja
	Puhelin 03 41911
	Osoite PL 42, 30101 Forssa
Rekisteriä hoitava henkilö tai yhteyshenkilö	Nimi vanhuspalvelualueen johtaja
	Puhelin 03 41911
	Osoite PL 42, 30101 Forssa
Rekisteriä hoitava henkilö tai yhteyshenkilö	Nimi aikuissosiaalityön palvelualueen johtaja
	Puhelin 03 41911
	Osoite PL 42, 30101 Forssa
Rekisteriä hoitava henkilö tai yhteyshenkilö	Nimi perhepalvelualueen johtaja
	Puhelin 03 41911
	Osoite PL 42, 30101 Forssa

Vertailun huomiot	RASHKY	Eksote	Keusote	PHHYKY
Otsikko	1. kohta	1. kohta	1. kohta	1. kohta
Sivumäärä	5	6	10	4 (vaaka)
Rekisterinpitäjän/yhteyshenkilön yhteystiedot	osoite, puh.nro, s-posti	osoite, puh.nro, s-posti	osoite, s-posti	osoite, s-posti
Palvelualueiden yhteyshenkilöt mainittu erikseen	Ei	Kyllä	Kyllä	Ei
Tietosuojavastaavan yhteystiedot	puh.nro, henk.koht. s-posti	puh.nro, + lakimies ryhmäkoht. s-posti	puh.nro, ryhmäkoht. s-posti	puh.nro, ryhmäkoht. s-posti
Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus ja oikeusperuste	TSA 6 art. ei mainita	TSA 6 art. mainittu	laaja seloste, palvelut erikseen, TSA 6 mainittu	suppea, lakiperusteita, TSA 6 ei mainita
Rekisterin tietosisältö (rekisteröityjen henkilötietoryhmät)	melko laaja, viittaus tietojärjestelmäluettelo	melko laaja, selkeä, viittaus TSA 9 1h +oik.per.	melko laaja, viittaus manuaal.ain. +TSA 9 1h	suppea
Säännönmukaiset tietolähteet (=henkilötietojen tietolähteet)	suppea, selkeä	hyvin suppea	laaja, viittaus yht. HUS pot. rekisteriin + THL 9 §	hyvin suppea
Säännönmukaiset tietojen luovutukset (=henkilötietojen vastaanottajat)	laaja, viittaukset moniin lakeihin, yhteisrekisteri ja vastaanottajat mainittu	laaja, viittaus potilaslakiin, luovutustilanteet yksilöity	hyvin laaja, viittaukset moniin lakeihin, HUS-yhteisrekisteri, kanta-ark.	suppea, yksinkertainen maininta, ei siirtoa ilman potilaan lupaa
Tietojen siirto EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle	lyhyt maininta (ei luov.)	-----	lyhyt maininta (ei siirretä)	määritely 12 v. kuol. tai 120 v. synt., ellei laki toisin määrää
Tietojen säilytysajat	ei mainittu erikseen, oli mainittu suojausperiaatteiden yhteydessä	lyhyt maininta, viittaus sos- ja terv.ministeriön asetukseen	lyhyt maininta, viittaus lakeihin ja ark.muod.suunnitelmaan	-----
Rekisterin ylläpitojärjestelmät ja suojauksen periaatteet	viittaukset sähk. Ja man. rekistereihin sekä tietosuojaperiaatteisiin, ylläpitojärj. ei yksilöity	sähk. ylläpitojärjestelmät luuteltu erikseen, viittaus salassapitosäännöksiin ja tietosuojaperiaatteisiin	joitakin sähk. ylläpitojärjestelmiä luuteltu, viittaus tietosuojaperiaatteisiin ja lakeihin (eri kuin eksoten)	-----
Henkilötietojen profilointi ja automaattinen päätöksenteko	Lyhyt maininta rek.oikeuksien ohessa	-----	-----	Lyhyt maininta
Rekisteröidyn oikeudet	Kaikki luuteltu samassa, viittaukset lakiin	Eri kohdissa tarkistus, oikaisu- ja poisto-oikeus, valitus valv.viranom.	Lähes samoin kuin Eksotessa, ei poisto-oik.	Samoin kuin Eksote, mutta sisältää kaikki TSA:n rek. oikeudet?
Oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle	Mainittu rekisteröidyn oikeuksien yhteydessä, ei yhteystietoja	Mainittu muissa mahdollisissa oikeuksissa, ei yhteystietoja	Mainittu muissa mahdollisissa oikeuksissa, yhteystiedot mainittu	Maininta erikseen omassa kohdassa, yhteystiedot mainittu

VERTAILUSSA ILMENEVÄT YHTÄLÄISYYDET	
1.	SELOSTEEN OTSIKKO: Kaikissa oli laitettu otsikko ensimmäiseen kohtaan.
2.	SELOSTEEN PITUUS: Kolmessa selosteessa pituus 5 - 6 sivua (yksi 10-sivuinen)
3.	REKISTERINPITÄJÄN/YHTEYSHENKILÖN YHTEYSTIEDOT: Kaikissa yhteystietona osoite ja s-posti (lisäksi kahdella vielä puh.nro)
4.	TIETOSUOJAVASTAAVAN YHTEYSTIEDOT: Kolmessa selosteessa ryhmäkohtainen s-postiosoite (yhdessä oli henk.kohtainen) Kaikissa oli lisäksi puh.nro
5.	KÄSITTELYN OIKEUSPERUSTE: TSA 6 peruste kahdessa mainittu (kahdesta puuttui)
5.	REKISTERIN TIETOSISÄLTÖ: Kolmessa selosteessa melko laajat maininnat (yksi oli suppea)
6.	SÄÄNNÖNMUKAISET TIETOLÄHTEET: Kolmessa suppeasti mainittu (yksi laaja)
7.	TIETOJEN SIIRTO EU:N TAI ETA:N ULKOPUOLELLE: Kolme selostetta sisälsivät ko. kohdan (yhdessä ei mainintaa)
8.	REKISTERÖIDYN OIKEUDET: Kaikissa oli oikeudet tuotu esille laajasti, mutta sisältö vaihteli.

TIETOSUOJASELOSTE
EU:n yleinen tietosuoja-asetus (2016/679)
4.11.2020

1. Rekisterin nimi	Lifecare-potilastietojärjestelmä
2. Rekisterinpitäjä	Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä Urheilukentänkatu 9 30100 Forssa postiosoite: PL 42, 30101 Forssa puhelinvaihe: 03 41911 sähköposti: kirjaamo@fshky.fi
3. Rekisteriasioista vastaava henkilö (rekisterinpitäjän edustaja)	Kuntayhtymän johtaja, yhtymäjohtaja Katariina Korhonen puh. 03 4191 4000 katariina.korhonen@fshky.fi
4. Rekisteriasioiden yhteyshenkilöt	<p>Terveydenhuollon palvelualueen, Mielenterveys ja päihdepalvelujen palvelualueen johtaja Merja Kanervisto-Jokinen puh. 03 4191 4082</p> <p>Aikuissosiaalityön palvelualueen johtaja Jaana Paasikangas puh. 03 4191 6030</p> <p>Vanhuspalveluiden palvelualueen johtaja Annukka Kuismin puh. 03 4191 6140</p> <p>Perhepalveluiden palvelualueen johtaja Riikka Lammintausta-Mäkelä puh. 03 4191 6550</p> <p>sähköposti: etunimi.sukunimi@fshky.fi</p>
5. Tietosuojavastaava	Kirsti Ruohonen puh. 03 4191 3910 kirsti.ruohonen@fshky.fi
6. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus ja oikeusperuste	<p>Henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena on potilaan tutkimuksen ja hoidon järjestäminen, hoidon suunnittelu, toteutus ja seuranta, potilaan tutkimusten ja hoidon laskuttaminen, ammattihenkilöiden toiminnan valvonta ja mahdollisten korvausvaatimusten selvittäminen, toiminnan suunnittelu, kehittäminen, seuranta ja tilastointi sekä tieteellinen tutkimustoiminta.</p> <p>Oikeusperusteet:</p> <ul style="list-style-type: none"> EU:n yleinen tietosuoja-asetus (2016/679)

	<p>6 artikla 1 c kohta: käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi ja 1 e kohta: käsittely on tarpeen rekisterinkäyttäjälle kuuluvan julkisen vallan käyttämiseksi.</p> <ul style="list-style-type: none">• Terveydenhuoltolaki (1326/2010)• Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999)• Tietosuojalaki (1050/2018)• Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992)• Erikoissairaanhoitolaki (1062/1989)• Kansanterveyslaki (66/1972)• Mielenterveyslaki (1116/1990)• Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (159/2007)• Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista (298/2009)• Laki sähköisestä lääkemääräyksestä (61/2007)• Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (559/1994)• Tartuntatautilaki (1227/2016)• Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019)• Arkistolaki (831/1994)• Laki kuolemansyyn selvittämisestä (459/1973)• Laki lääketieteellisestä tutkimuksesta (488/1999)
7. Rekisterin tietosisältö	<p>Potilastietojärjestelmään tallennetaan potilaan yksilöimiseksi ja asiointiin järjestämiseksi tarvittavat henkilötiedot kuten nimi, henkilötunnus, osoite, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai yhteyshenkilön tiedot. Rekisteriin tallennetaan palvelutapahtumien, tutkimusten ja hoidon yhteydessä muodostuneet terveyttä, sairautta ja hoitoa koskevat tiedot. Samoin potilaan ajanvarausta ja hoitoon pääsyä koskevat tiedot.</p> <p>Potilasrekisteri koostuu Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymän potilaista kerätyistä tiedoista. Potilasrekisteriin sisältyy myös tietoja, jotka syntyvät niiden palveluntuottajien toiminnassa, joiden kanssa Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä on tehnyt toimeksiantosopimuksen palvelujen tuottamisesta.</p> <p>Potilasrekisteriin tallennetaan myös potilaslaskutukseen liittyvät tiedot sekä tiedot potilastietojen luovutuksesta tai muista terveydenhuollon toimintayksiköistä saadut hoidon kannalta välttämättömät tiedot.</p> <p>Erityisiä henkilötietoryhmiä koskevinä tietoina käsitellään terveyttä koskevia tietoja. Käsittely on luvallista EU:n yleisen tietosuojasäätöasetuksen 9 artiklan 1 h -kohdan perusteella silloin kun se on tarpeellista terveyden- ja sosiaalihuollon palveluissa.</p>
8. Säännönmukaiset tietolähteet	<p>Tiedot kerätään potilaalta itseltään tai omaisilta tai hankitaan väestörekisteristä. Terveyden ja sairaanhoitoa koskevat tiedot kerätään hoitoyksiköissä suoritetuista tutkimuksista ja hoidoista tai saadaan potilaan suostumuksella muilta ulkopuolisilta hoitoyksiköiltä ja potilaan omaisilta.</p>
9. Tietojen säilytysajat	<p>Potilastietojen säilytyksessä noudatetaan Sosiaali- ja terveysministeriön asetusta potilasasiakirjoista (298/2009).</p>

10. Säännönmukaiset tietojen luovutukset	<p>Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 13 §:n mukaan tietoja voidaan luovuttaa potilaan tai hänen laillisen edustajansa suostumuksella tai nimenomaisen lain säännöksen perusteella.</p> <p>Terveydenhuoltolain 9 §:n mukaan saman sairaanhoitopiirin alueella toimivien kunnallisen perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon toimintayksiköiden potilasasiakirjat muodostavat yhteisen potilastietorekisterin. Kanta-Hämeen yhteisen potilastietorekisterin muodostavat Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä, Hämeenlinnan terveyskeskus, Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä, Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymä, Janakkalan ja Hattulan perusterveydenhuolto.</p> <p>Potilasta hoitava toimintayksikkö saa käyttää sairaanhoitopiirin yhteisrekisterissä olevia toisen yksikön tietoja potilaan hoidon edellyttämässä laajuudessa. Potilastietojen käyttö tai luovutus edellyttää ensin potilaan informointia yhteisestä potilastietorekisteristä sekä potilaan hoitosuhdetta tietoja tarvitsevaan toimintayksikköön. Potilaalla on oikeus kieltää potilastietojensa käyttö yhteisrekisteriin kuuluvien rekisterinpitäjien välillä. Kiellon voi tehdä tai peruuttaa milloin tahansa.</p> <p>Potilastiedot tallennetaan kansalliseen potilastiedon arkistoon Kanta-palveluihin. Kanta-arkistoon liittyneet terveydenhuollon toimintayksiköt voivat katsoa tietoja potilaan suostumuksen perusteella. Ennen suostumusta potilasta tulee informoida potilasarkistoon tallennetuista tiedoista ja niiden käytöstä sekä mahdollisuudesta rajoittaa tietojen luovutusta.</p> <p>Potilastiedot ovat salassa pidettäviä. Henkilökunnalla, opiskelijoilla, ulkopuolisilla tutkijoilla ja muilla potilastietoja käsittelevillä henkilöillä on salassapito- ja vaitiolovelvollisuus.</p> <p>Potilastietoja voidaan luovuttaa potilaan suostumuksella tai lainsäädännön perusteella seuraaville luovutuksen saajille:</p> <ul style="list-style-type: none">• potilaan tutkimusta ja hoitoa järjestävä toinen terveydenhuollon toimintayksikkö• potilaan hoitoon tai tutkimukseen lähettänyt toimintayksikkö (yhteenveto annetusta hoidosta ja tutkimuksesta)• muut julkiset tai yksityiset terveydenhuollon toimintayksiköt• tiedon saantiin oikeutetut valvontaviranomaiset (esim. aluehallintovirasto, Valvira)• vakuutusyhtiöt• oikeusviranomaiset• valtakunnalliset terveydenhuollon rekisterit (tutkimus-, suunnittelu- ja tilastointitarkoitusta varten)• potilaan laskutustietoja hoitavat viranomaiset/perintätoimisto
11. Tietojen siirto EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle	Tietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle ilman rekisteröidyn nimenomaista lupaa.

12. Automaattinen päätöksenteko ja henkilötietojen profilointi	Automaattista päätöksentekoa tai henkilötietojen profilointia ei tämän potilastietorekisterin kautta tapahdu.
13. Rekisterin ylläpitojärjestelmät ja suojausperiaatteet	<p>Rekisteritiedot ovat salassa pidettäviä. Tietoja käsitteleviä henkilöitä koskee vaitiolovelvollisuus, joka jatkuu työsuhteen päätyttyä.</p> <p>Tietoja saa käyttää hoitoon ja siihen liittyviin tehtäviin osallistuvat henkilöt vain siinä laajuudessa kuin tehtävät edellyttävät. Rekisterin käyttöoikeudet myönnetään käyttäjäryhmittäin työtehtävien mukaisesti. Rekisterin käyttö edellyttää henkilökohtaista käyttäjätunnusta ja salasanaa tai toimikortti/PIN-koodi-kirjautumista. Käyttöoikeus päättyy työtehtävien päättyessä.</p> <p>Rekisteriin tallennetut tiedot on suojattu tietoturvallisesti niin, että tietoja pääsee katsomaan vain siihen oikeutettu työntekijä. Tietojärjestelmän käyttöoikeuden saaminen edellyttää työntekijältä kirjallista käyttö- ja salassapitositoumuksen hyväksymistä. Rekisteritietojen käsittelyä ja katselua valvotaan lokitietoja seuraamalla.</p> <p>Tietojärjestelmän palvelimet säilytetään lukituissa tiloissa ja ulkoisia yhteyksiä valvotaan palomurein. Järjestelmää käytetään Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymän työasemilta.</p>
14. Rekisteröidyn oikeudet	<p>Rekisteröidyllä on EU:n yleisen tietosuojasetuksen mukaan seuraavat oikeudet:</p> <p>Tietojen tarkastusoikeus (15 artikla)</p> <p>Rekisteröidyllä on oikeus tutustua omiin potilastietoihinsa ja tarkastaa itseään koskevat tiedot. Rekisterinpitäjän on toimitettava pyynnöstä jäljennös käsiteltävistä henkilötiedoista.</p> <p>Rekisterinpitäjän on toimitettava tiedot ilman aiheetonta viivytystä ja joka tapauksessa kuukauden kuluessa pyynnön vastaanottamisesta. Määräaikaa voidaan tarvittaessa jatkaa enintään kahdella kuukaudella ottaen huomioon pyynnön monimutkaisuus ja määrä. Mahdollisesta määräajan jatkamisesta on ilmoitettava rekisteröidylle kuukauden kuluessa pyynnön vastaanottamisesta ja ilmoitettava viivästymisen syy.</p> <p>Jos rekisteröidyn pyyntöä ei voida toteuttaa, on siitä ilmoitettava rekisteröidylle viipymättä tai viimeistään kuukauden kuluessa pyynnön vastaanottamisesta. Samalla on kerrottava kieltäytymisen syy ja mahdollisuudesta tehdä valitus valvontaviranomaiselle.</p> <p>Tarkastusoikeuden käyttäminen on maksutonta kerran vuodessa. Jos rekisteröidyn pyyntö on ilmeisen kohtuuton tai perusteeton, erityisesti silloin kun pyyntö esitetään toistuvasti, rekisterinpitäjä voi joko</p> <ol style="list-style-type: none">periä kohtuullisen maksun huomioiden tietojen toimittamisesta tai pyydetyn toimenpiteen toteuttamisesta aiheutuvat hallinnolliset kustannukset; taikieltäytyä suorittamasta rekisteröidyn pyyntöä. Näissä tapauksissa rekisterinpitäjän on osoitettava pyynnön ilmeinen perusteettomuus tai kohtuuttomuus.

	<p>Oikeus tiedon oikaisemiseen (16 artikla)</p> <p>Rekisteröidyllä on oikeus vaatia, että rekisterinpitäjä oikaisee tai poistaa ilman aiheetonta viivytystä rekisteröityä koskevat epätarkat ja virheelliset henkilötiedot.</p> <p>Rekisteröidyllä on oikeus saada puutteelliset tiedot täydennettyä, muun muassa lisäselvitystä toimittamalla. Rekisterinpitäjä arvioi tietojen puutteellisuutta sen perusteella, onko tiedolla merkitystä henkilötietojen käsittelyn tarkoituksen kannalta.</p> <p>Jos rekisterinpitäjä ei hyväksy rekisteröidyn vaatimusta tiedon oikaisemisesta, tulee sen antaa perusteltu vastaus ja mainita syy, jonka vuoksi vaatimusta ei ole hyväksytty. Samalla on kerrottava mahdollisuudesta tehdä valitus valvontaviranomaiselle.</p> <p>Oikaisupyynnön käsittelyajassa noudatetaan samoja määräaikoja kuin tietojen tarkastusoikeudessa, samoin maksuttomuutta koskevat samat säännöt.</p> <p>Menettelyohjeet:</p> <p>Tietojen tarkastus- ja jäljennöspyynnot sekä oikaisua koskevat pyynnot voi tehdä henkilökohtaisen käynnin yhteydessä, kirjallisesti allekirjoitetulla asiakirjalla tai muulla luotettavasti varmennettavalla tavalla.</p> <p>Pyynnot tulee esittää selkeästi ja täsmällisesti sujuvan käsittelyn varmistamiseksi. Oikaisupyynnössä on yksilöitävä tarkasti, mitä tietoa pyydetään korjattavaksi ja mikä on rekisteröidyn mielestä oikea tieto.</p> <p>Lomakkeet löytyvät Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymän kotisivulta kohdasta Asiakkaalle – Sairauskertomusarkisto https://www.fshky.fi/</p> <p>Oikaisupyynnön toimitetaan FSHKY:n kirjaamoon:</p> <p>Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä Kirjaamo PL 42 30101 Forssa kirjaamo@fshky.fi</p>
15. Oikeus tehdä valitus	<p>Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle, mikäli hän katsoo, että häntä koskevassa henkilötietojen käsittelyssä rikotaan tietosuojasetuksen säädöksiä. Valituksen tekeminen ei rajoita muita hallinnollisia muutoksenhakekeinoja tai oikeussuojakeinoja.</p> <p>Valvontaviranomaisen yhteystiedot:</p> <p>Tietosuojavaltuutetun toimisto PL 800, 00521 Helsinki puh. 029 561 6670 https://tietosuoja.fi</p>